

C/29

A pénzügyminisztérium szervezetének és ügykörének
változásai.

Összeállította: Dr. Blickle Gusztáv min. titkár.

5

A miniszteriális kormányrendszer kialakulását megelőző időkben a kormányzat az országgyűléstől csupán az egyes közszolgáltatások megszavazását kérte, a megszavazott és beszedett közterhek tényleges felhasználása, illetve ellenőrzése terén azonban az országgyűlésnek kevés befolyása volt. A parlamentarizmus fejlődésével, a parlamentnek felelős miniszteri kormányrendszer kialakulásával, a parlament már nem csupán a kormányzat viteléhez szükséges közterheket szavazza meg, hanem ettől fogva a kormány a parlament elé terjeszt, egy az államháztartás bevételeit és kiadásait magában foglaló tervet: az állami költségvetést. Az országgyűlés tehát többé nem csupán a bevételeket szavazza meg, hanem a törvényerőre emelt állami költségvetés révén meghatározza azokat a kiadásokat is, amelyekre a bevételek fordítandók, sőt ellenőrzi azt is, hogy a bevételek tényleg a költségvetésről szóló törvényben engedélyezett kiadások teljesítésére fordítottak-e.

Erre vonatkozóan törvényalkotásunkban a magyar felelős miniszteriumról szóló 1848:III.t.-c. 37.§-ában találunk rendelkezést, amely a következőképp szól:

" A miniszterium az ország jövedelmének és szükségének kimutatását, - s a multa nézve az általa kezelt jövedelmekről számadását országgyűlési megvizsgálás, illetőleg jóváhagyás végett, - évenként az alsótáblánál bemutatni köteles."

Az állami számvitelről szóló 1897:XX.t.-c.-nek az állami költségvetésről szóló I. fejezetének 2.§-a szerint pedig:

a miniszterek és az állami számvevőszék elnöke a saját kezelésükhöz tartozó kiadásoknak és bevételeknek következő évi részletes előirányzatát minden év június hava végén elkészítik és a pénzügyminiszterhez juttatják.

A pénzügyminiszter az egyes előirányzatokat az állami költségvetésben összefoglalja és főössomázattal látja el.

A hivatkozott törvény I. fejezetének D./ pontjában felsorolt törvényszakaszok pedig az állami vagyonkezelést, elsősorban a pénzügyminiszter hatáskörébe utalják.

Az által, hogy az egyes kormányzati ágak költségvetési előirányzata a pénzügyminiszter elé terjesztendő és a pénzügyminiszter az előirányzatokat előzetes megvizsgálás és letárgyalás után az állami költségvetésbe foglalva az országgyűlés elé terjeszti, a pénzügyminiszter hatásköre kiterjed a kormányzati igazgatás minden terére, abból a szempontból, hogy az ország lakosságának teherbíró képessége, a rendelkezésre álló bevételi források lehetővé teszik-e az egyes tárcák által tervezett kiadások teljesítését, vagy pedig a kiadások kellő fedezet hiányában csökkentendők, esetleg egyes kiadások teljesen mellőzendők-e.

A későbbi törvények az állami költségvetés végrehajtását is a pénzügyminiszter hatáskörébe utalják, ama rendelkezés folytán, hogy a költségvetési törvényben engedélyezett összegeket, a tényleges szükséglethez mérten, a rendelkezésre álló fedezethez képest, a pénzügyminiszter bocsátja, - jelenleg havonként, - az egyes tárcák rendelkezésére.

Mint hogy a törvények az állami költségvetés összeállítását és végrehajtását a pénzügyminiszterre ruházzák, ebből következik, hogy a kiadások fedezetéről való gondoskodás elsősorban a pénzügyminiszter feladatát képezi. Ehhez képest a

kiadások fedezetére szolgáló állami bevételeknek az u.n. közszolgáltatásoknak kivetése és behajtása az ezan köztartozásokat megállapító törvények keretében főként a pénzügyminiszterium feladata /:az egyes kisebb bevételeket más tárcák is kezelnek:/, amely ezt a feladatát a pénzügyi közigazgatás révén gyakorolja.

Az előbbieket összefoglalásával megállapíthatjuk, hogy a pénzügyminiszterium az állami pénzügyek igazgatására rendelt központi kormányzati szerv, amely feladatát egyrészt közvetlenül az alája rendelt alsófokú hatóságok útján, másrészt pedig az állami költségvetés összeállítása révén reáruházott hatáskör folytán közvetve, az egyes tárcák szükségleteire gyakorolt irányító befolyása útján, látja el. Ez utóbbi hatásköréből következik az is, hogy az egyes tárcák által az országgyűlés elé terjeszteni szándékolt törvényjavaslatok, amelyek akár közvetve, akár közvetlenül az állami költségvetésre, akár pedig a lakosság teherbíró képességére kihatással bírnak, a pénzügyminiszterrel előzetesen letárgyalandók.

Ezek előrebocsátása után vizsgáljuk meg, hogy időrendben felsorolva, melyek azok a törvények és fontosabb kormányrendeletek, amelyek a pénzügyminiszter ügykörét szabályozzák és ezen rendelkezések alapján a pénzügyminiszterium szervezeti beosztása miként változott.

A független magyar felelős miniszterium alakiáltásáról szóló 1848:III.t.-c. az "országos pénzügy" kezelését a pénzügyminiszterre ruházta. A törvény az egyes miniszteriumok hatáskörét külön nem szabályozza, a törvény 6.§-a szerint azonban:

mindazon tárgyakban, melyek eddig a m.kir. udvari kancelláriának, a k. helytartótanácsnak és a kir. kincstárnak

/:camara hungarica:/ -- ide értvén a bányászatot is, - köréhez tartoztak vagy azokhoz tartozniok kellett volna és általában minden polgári, egyházi, kincstári, katonai és általában minden honvédelmi tárgyokban Ő Felsége a végrehajtó hatalmat ezen-túl kizárólag csak a magyar miniszterium által fogja gyakorolni.

A miniszterium hatáskörének előbb említett szabályozása következtében a pénzügyminiszterium átvette a magyar kir.kincstár /:camara:/ hatáskörébe tartozott ügyeket, a kincstári és korona javak, a pénzverdék, bányák, harmincadok és vámok, díjak és adók kezelését, hatáskörébe utaltatván még az államháztartás szükségleteinek megállapítása és azok fedezetéről való gondoskodás.

Az előbbi szempontok alapján szervezett pénzügyminiszterium 1848. évi április hó 11.-én kezdte meg működését.

Az 1848. évben szervezett pénzügyminiszteriumnak hat osztálya volt, amelyek közül egyes osztályok szakosztályokra tagozódtak. Meg volt az elnöki osztály, a miniszter mellé 1 al-lodalmi titkár, 2 miniszteri titoknok, 3 fogalmazói segéd és 1 irattárnok volt beosztva.

Az egyes osztályok ügykörébe a következő ügyek tartoztak:

I. Só- és pénztári osztály.

- a/ Pénztári szakosztály, /:külön számvevőséggel:/
- b/ sószállítási szakosztály, /:külön számvevőséggel:/
- c/ sóeladási szakosztály.

II. Allodalmi javak osztálya.

- a/ urbéri szakosztály,
- b/ bánági szakosztály, /:külön számvevőséggel:/
- c/ bácsi szakosztály, /:külön számvevőséggel:/
- d/ ó-budai szakosztály, /:külön számvevőséggel:/
- e/ egyházi szakosztály, /:külön számvevőséggel:/

III. Bányászati osztály.

IV. Adói osztály /külön számvevőséggel/.

V. Országos főszámvevőségi osztály.

VI. Só és harmincad csempészeti ítélőszék.

A miniszterium segédhivatalai: iktatóhivatal, kiadóhivatal, irattár, levéltár, fő fizető hivatal, pénzbeváltó hivatal, díjazó hivatal, gazdasági hivatal.

Az 1848/49. évi politikai események s a szabadságharc következtében sem a pénzügyi közigazgatás szervezete, sem az államháztartási rendszer nem volt kiépíthető.

A szabadságharc elnyomása után, az ország alkotmányának eltörlésével, kihirdettetett Magyarországon is az 1849. március 4.-i osztrák birodalmi alkotmány. A birodalmi alkotmány I. fejezetének 1.§-a szerint az osztrák császársághoz többek között a következő tartományok /:kronland:/ is tartoznak: a magyar királyság, az erdélyi nagyfejedelemség, a dalmát-, horvát-, szlapon királyság.

Az 1849. évi november hó 18.-án kelt legfelsőbb elhatározás a bácskai és a bánáti területekből szerb vajdaság és temesi bánóság elnevezéssel, önálló, közvetlenül, a bécsi cs.k. miniszteriumnak alárendelt országrészt létesített.

Előint az ország katonai közigazgatás alá helyeztetett, amelyhez polgári biztosok rendeltettek. A pénzügyi közigazgatás terén átmenetileg fennmaradt a kamarai rendszer. Rövidesen megindult azonban a polgári közigazgatási rendszer kiépítése s a pénzügyi közigazgatás a magyar szent korona országainak négy részre történt szétosztásának megfelelően szerveztetett meg, annak központi főhatósága pedig a bécsi cs.k. pénzügyminiszterium lett.

A bécsi cs.k. pénzügyminiszteriumnak alárendelve, Buda,

Nagyszeben, Temosvár és Zágráb székhellyel 4 országos pénzügyigazgatóság, azoknak alárendelve pedig kerületi pénzügyigazgatóságok szerveztettek. /:Kundmachung des bevollm. k. Komissärs für Zivilangelegenheiten v.9.okt.1850. über Errichtung von Finanzbezirksdirektionen als Mittelbehörden:/. Az országos pénzügyigazgatóságok szervezésére és ügykörére vonatkozóan az alábbi rendeletek jelentek meg: A pénzügyminiszteriumnak 1850-diki szeptember 18.-án kelt rendelete, mely által az országos pénzügyi igazgatóságnak magyarországbani felállítása tétetik közhirré:

Ő cs.k. Felsége f.é. szeptember 8.-án legfelsőbb határozványával, az igazgató országos pénzügyi hatóságnak magyarországbani szervezését illetőleg következő határozatokat méltóztatott jóváhagyni.

1/ A jelenlegi ideiglenes magyar kincstári igazgatóság helyébe az érintett koronaországban saját kormányzó országos pénzügyi hatóság lépend, melynek hatáskörébe az egyenes és közvetett adóknak, az állodalmi és alapítványi jószágoknak, a pénztárügynek, - amennyiben ez a pénzügyi igazgatóságtól függ, - és az őrttestületnek /pénzügyi őrségnek/ igazgatása fog tartozni.

2/ Ezen hatóság "cs.k. magyar országos pénzügyi igazgatóság" nevet viselend, és székhelye Budán leend. Ez közvetlenül a pénzügyi miniszterium alá van rendelve.

3/ Ezen hatóság élén egy elnök fog állni, és melléje egy másik előljáró, a pénzügyi igazgató, miniszteri tanácsos címmel és ranggal fog rendeltetni.

A hatóságnál továbbá még pénzügyi fő- és pénzügyi tanácsosok fognak lenni, kik a helytartósági és kerületi tanácsosokkal /Kreisräthen/ rangra nézve egyenlők lesznek. Ezen felül a hatóság a fogalomszakra nézve kellő számú titkárokkal s fogal-

mazókkal fog elláttatni. A kezelési hivatalok számára ugyanazon minőségű tisztviselők fognak rendeltetni, melyek azokra nézve a többi országos kincstári igazgatóságoknál rendszerezésértvék.

4/ Az országos pénzügyi igazgatóság alá járási pénzügyi igazgatóságok fognak kellő számban rendeltetni, a működő hivatalok és őrségi intézet vezetése és ellenőrzése végett.

Ezen határozatok azon hozzáadással tétetnek közhirrre, hogy a cs.k. országos pénzügyi igazgatóság budáni hivataloskodásának kezdete utólagosan fog kihirdettetni.

A pénzügyminiszteriumnak 1850.-ki october 1-jén kelt rendelete, mely által a pénzügyi hatóságoknak Erdély koronaországban felállítása tétetik közhirrre:

Ő Felsége, f.é. szeptember 8.-án kelt legfelsőbb határozványával, a pénzügyi hatóságoknak Erdély koronaországban szervezését illetőleg, következő határozatokat méltóztatott jóváhagyni:

1/ A jelenleg Erdélyben létező kincstartóság helyébe saját kormányzó országos pénzügyi hatóság lépend, melynek hatáskörébe a közvetett adóknak, az álladalmi és alapítványi jóságoknak, a pénztárügynek, amennyiben ez a pénzügyigazgatóságtól függ és az örtestületnek /pénzügyőrségnek/ igazgatása fog tartozni.

2/ Ezen hatóság "cs.k. erdélyi országos pénzügyigazgatóság" nevet viselend, és székhelye Nagy-Szebenben leend.

Ez közvetlenül a pénzügyminiszterium alá van rendelve.

E hatóság élén egy pénzügyigazgató áll, miniszteri tanácsosi címmel és ranggal.

A hatóságnál továbbá még főpénzügytanácsnok és pénzügytanácsosok fognak lenni, kik a helytartósági és kerületi taná-

csosokkal /Kreisrätthen/ rangra nézve egyenlők. Ezen felül a hatóság a fogalomszakra nézve kellő számú titkárokat s fogalmazókat foglal magában. A kezelési hivatalok ügyei ugyanazon minőségű tisztviselők által fognak végeztetni, melyek azokra nézve a többi országos pénzügyigazgatóságoknál rendszeresítvék.

4/ Az országos pénzügyigazgatóság és az eljáró hivatalok s az örségi intézet közötti középhivatalokkép, az érintett pénzügyágakra nézve, járási hatóságok fognak "járási pénzügyigazgatóság" nevezet alatt Nagy-Szebenben, Károlyfejérvártt, Kolozsvártt, és Marosvásárhelytt, felállítani, melyek az országos pénzügyigazgatóság mint közvetlen előljáró hatóságuk alatt állanak.

5/ Az egyenes adók kezelése egyelőre, mielőtt az az országos pénzügyigazgatóságra szállna, a fennállott országos főbiztosság által, az új telekadó- ideigleneg létesítésével egyetemben, közvetlenül a pénzügyminiszterium alá rendelve, s Nagy-Szebenben székelve fog ideiglenesen vezetetni.

Ezen határozatok azon hozzáadással tétotnek közhirrre, hogy az említett hatóságok hatályba léptének időpontja pótlólag fog kihirdettetni.

A pénzügyminiszteriumnak 1850-diki szeptember 18.-án kelt rendelete, mely által a pénzügyi hatóságoknak a szerbvajdaság és temesi bánásbani felállítása tétotik közhirrre.

Ő cs.k. Felsége f.é. szeptember 5.-én kelt legfelsőbb határozványával a pénzügyi hatóságoknak a Szerbvajdaságban és temesi bánásbani szervezését illetőleg, következő határozatokat méltóztatott jóváhagyni:

1/ a jelenlegi kamarai igazgatóság és jövedékfelügyelőség helyébe egy saját kormányzó országos pénzügyi hatóság lépend, melynek hatáskörébe az egyenes és közvetett adóknak,

az álladalmi és alapítványi jószágoknak, - a Ferencz- és Béga-
csatornát ideértve, - a pénztárügynek, amennyiben ez a pénz-
ügyi igazgatóságtól függ, és az őrtestületnek /pénzügyi őrség-
nek/ igazgatása fog tartozni.

2/ Ezen hatóság "cs.k. országos pénzügyi igazgatóság"
nevet viselend es székhelye Temesvárott leond. Ez közvetlenül
a pénzügyi miniszterium alatt fog állani.

3/ Az országos pénzügyi igazgatóság és az eljáró hivata-
lok, továbbá az őrségi intézet közötti középhivatalakkép, az
érintett pénzügyágak számára járási hatóságok "Járási pénz-
ügyi igazgatóság" nevezet alatt fognak felállittatni Zomborban,
Nagy-Becskerekon és Lugoson, melyek az országos pénzügyi igaz-
gatóság, mint közvetlen előljáró hatóságuk alatt állandnak.

Ezen határozatok azon hozzáadással tétetnek közhirrre,
hogy az érintett hatóság életbe lépésének időpontja utólagó-
san fog kihirdettetni.

A budai országos pénzügyigazgatóság működését 1851. évi
február hó 20.-án /Landes Gesetz und Regierungsblatt für das
Kronland Ungarn 1850.évf./

a nagyszebeni országos pénzügyigazgatóság 1851. július
1-jén, /Erdély koronaországot illető országos törvény- és
kormánylap 1851.évf./

a temesvári országos pénzügyigazgatóság pedig 1850. évi
december hó 1-jén kezdette meg. /Reichsgesetzblatt 1850.évf.
356.sz./.

A zágrábi országos pénzügyigazgatóság 1850. évi május
hó 24.-én lépett életbe /Reichsgesetzblatt 1850.évf.207.szám/.

A temesvári országos pénzügyigazgatóság a cs.k.pénzügy-
miniszteriumnak 1865. évi december hó 7.-én kiadott rendeleté-
vel, az 1865. évi szeptember hó 7.-én kelt legfelsőbb elhatáro-

zás alapján megszünt és ügyköre 1866. január 1-jével a budai országos pénzügyigazgatóság ügykörébe lett beolvasztva. Több ízben változott a kerületi pénzügyigazgatóságok száma és a területi beosztása is.

Az ország alkotmányának visszaállítása tárgyában az 1867. évi február hó 17.-én az országgyűléshez intézett királyi leirat idejében a pénzügyi közigazgatást a 3 országos pénzügyigazgatóság, ezeknek alárendelve pedig 36 kerületi pénzügyigazgatóság látta el.

Az 1867. február 20.-án kinevezett magyar felelős miniszterium február hó 23.-án rendeletet intézett valamennyi hatósághoz, amelyben tudatja a kormány átvételét és március hó 10.-ét tűzte ki "azon határnapul, mely napon a közigazgatás mindannyi ágait egész terjedelmükben tőtlog kezeibe vehetni reméli".

Az 1867. március 10.-én kiadott kormányrendelet közli, hogy a m.kir. helytartótanács működését megszüntette és a kormány március 10.-ével az ügyek vezetését tényleg átvette. "Míról az ország összes hatóságai szintugy mint egyesek oly utasítással értesítettnek, hogy mindazon benyujtványok, amelyeknek elintézésére eddig a m.kir.udvari cancellária, erdélyi udvari cancellária, m.kir. helytartótanács vagy a budai országos pénzügyi igazgatóság köréhez tartozott, a mai naptól kezdve az illető szakminiszteriumhoz küldendő be".- A pénzügyminiszter 1867. március 10.-én 1/1867.P.M. szám alatt körrendeletet intézett az ország valamennyi pénzügyi hatóságához, amelyben közölte, hogy a pénzügyminiszterium működését március 10.-ével megkezdette. Egyelőre csak a budai országos pénzügyigazgatóság szünt meg, míg az erdélyi országos pénzügyigazgatóság - természetesen most már a magyar pénzügyminiszteriumnak alárendelve -

az átmeneti időtartamra fenntartatott, a zágrábi országos pénzügyigazgatóság pedig csak később lett a pénzügyminiszterium alá rendelve. A volt magyarországi cs.kir. országos pénzügyigazgatóság "minden ügyosztályához és a segédhivatalok igazgatójához" intézett 1867. március 10.-én kelt rendelet szerint a magyar királyi pénzügyminiszterium működését vezetésem mint Ő cs. k. Apostoli Felségének f.é. február 17.-én kelt legkegyelmesebb elhatározása folytán kinevezett pénzügyminiszter alatt a mai napon megkezdvén, rendelem, amint következik:

Az ügyvitel a mai naptól kezdve a "Magyar királyi pénzügyminiszterium" címe alatt történik. A m.kir. pénzügyminiszterium hivatalos ügykezelési nyelve a magyar leendő.

A volt cs.k. magyarországi országos pénzügyigazgatóság általános és elnöki beadványi jegyzőkönyve és betűsorozatos tárgy- és névmutatója az 1867. március 9. napjával lezárandó és 1867. március 10.-én a magyar királyi pénzügyminiszter illetőleg a m.kir. pénzügyminiszterium számára új, az első számmal megkezdendő elnöki és általános jegyzőkönyvek és betűsoros mutatók magyar nyelven megnyitandók és vezetendők lesznek".

A továbbiakban a rendelet a belső ügykezelésre nézve tartalmaz utasításokat.

Ugyanezen ügyszám alatt rendelet intéztetett az erdélyi országos pénzügyigazgatósághoz, valamint az összes alárendelt pénzügyi hatósághoz és hivatalhoz. E rendeletet teljes egészében közlöm:

1
P.M.

A magyar királyi pénzügyminiszter körrendelete.

A magyar királyi pénzügyminiszterium működését vezetésem, mint Ő cs.k. apostoli felségének f.é. február 17.-én kelt

legkegyelmesebb elhatározása folytán kinevezett pénzügyminiszter alatt a mai napon megkezdvén, midőn erről /:Cim:/ értesitem, rendelem amint következik:

- 1/ A m.k. pénzügyminiszterium alá rendelt minden hatóságoknak és hivataloknak hivatalos függése a bécsi cs.k. pénzügyminiszteriumtól a mai napon megszűnván, /Cim/ a mai naptól kezdve minden, Magyar- és Erdélyország területén a pénzügyi szakmát illető ügyben utasításait csak is egyedül tőlem, illetőleg a m.k. pénzügyminiszteriumtól veendi, és jelentéseit ugyanoda teendi.
- 2/ Az említett viszonynak megszűnte folytán minden Magyar és Erdélyország területén lévő pénzügyi hatóság és hivatal megszűnik az eddigi "cs.k." nevezetet vinni és ez mindenütt "magyar királyi" címmel cserélendő fel; az eddigi "cs.k. kerületi pénzügyigazgatóságok" pedig ezentul "Magyar királyi pénzügyi felügyelőség" nevezetet nyernek és e nevezetet fogják használni.
- 3/ A hivatalos helyiségeknek külmegjelölésére és ismertetésére szolgáló cimerek és címtáblák valamint a hivatalos pecsétek is Magyarország területén Magyarország, Erdély területén pedig Magyar és Erdélyország egyesült címerével, és megfelelő felirattal váltandók fel. A helyi megjelölések elhagyandók. Például: "M.k.pénzügyi felügyelőség"; "M.k.adóhivatal, stb." /Cim/ utasittatik, hogy a szükséges átalakítást saját hatáskörében minél gyorsabban és jutányosabban eszközöltesse.
- 4/ A m.kir. pénzügyminiszterium és alattas közegeinek hivatalos ügykezelési nyelve a magyar leend. Ezen elv mindenütt ott, hol az a szolgálat hátránya nélkül történhet, azonnal és oly terjedelemben, amint csak lehetséges, foganatba veendő.

Miután azonban az alattas hatóságok és hivatalok személyzetének egy része a magyar nyelvet nem bírja, nehogy az ügymenet e miatt fennakadást szenvedjen, egyelőre és további intézkedésig megengedem, hogy a belső ügyvitel német nyelven is folytattathassék. E tekintetben azt tűzvén ki szigorúan megtartandó eljárási szabályul, hogy mindaz: mi a m.k. pénzügyminiszterium alá helyezett hatóságoktól és hivataloktól akár egyes felek számára, akár hatóságokhoz /:a közvetlen felebb vagy alább rendelt hatóságot, vagy hivatalt ide nem értve:/ kiadványoztatik, magyar nyelven fogalmaztassék és adassék ki. Ezen engedmény azonban nem zárja ki azt, hogy azon személyzet, mely a magyar nyelvet bírja és ezen nyelven működni képes, minden kiadványozást, bár mi irányban is, magyar nyelven szerkeszthessen.

- 5/ A német-szláv örökös tartományokban lévő cs.k. külügyi pénzügyi hatóságokkal közvetlen érintkezés mindazon esetekben, a melyekben azt az eddig fennállott és tovább is fenntartandó gyakorlati szabályok megengedik, fenntartatik.
- 6/ A cs.k. katonai hatóságokkal a levelezés mindig és kivétel nélkül német nyelven lesz folytatandó.
- 7/ Minden, az egyes szakmák működésében előforduló, az ügy kezeléshez szükséges magyar nyelven szerkesztett mintázatok, táblázatok, formák, nyomtatványok stb félével /:Cim:/ kívánat és ebbeli jelentés folytán a pénzügyminiszterium által fog, az egész ügyviteli nyelvezet egyöntetűsége céljából, elláttatni.
- 8/ Elvárom az összes, alattas hatóságok, hivatalok és közegektől, hogy a jelen átmeneti korszak nehézségeit méltányolva, a pénzügyminiszterium nehéz feladatának megoldásában engem a fejedelemnek és hazának tartozó hűséggel és hazafias buzg-

lommal fognak támogatni.

Kelt Budán 1867. március 10.-én.

Magyar királyi pénzügyminiszter

Lónyay s.k.

E rendelet szerint tehát a megszünt budai országos pénzügyigazgatóság a pénzügyminiszteriumba beolvadt és ügykörét addig is míg a pénzügyminiszterium végleges megszervezése meg nem történhetett, a pénzügyminiszterium vette át és így a pénzügyi közigazgatásban az átmeneti időtartam alatt sem állt be fennakadás.

A pénzügyminiszterium szervezésénél a pénzügyminiszter tekintettel volt a pénz és hitelügyek ellátására, az egyenesadók, a fogyasztási adók és jövedékek, a díjak és illetékek valamint az állami épületek, az állami mező- és erdőgazdasági birtokok és bányák kezelésére. A volt m.kir. helytartótanács által kezelt ügyek közül a pénzügyminiszterium ügykörébe soroztatott a földtehermentesítési alapigazgatóság pénztári tekintetben.

A miniszteriumok szervezetére vonatkozóan 1867. április hó 4.-én felterjesztés intéztetett Ofelségéhez. A felterjesztés szerint a pénzügyminiszterium kebelében 22 ügyosztály felállítását javasoltatott. Az 1867. április hó 11.-én kelt legfelsőbb elhatározás alapján jóváhagyta az egyes miniszteriumok szervezetét, a személyzeti létszám megállapítását azonban újabb tanácskozás alá venni rendelte. E kérdéssel az 1867. április hó 17-i minisztertanács foglalkozott és úgy határozott, hogy minden egyes miniszter a saját miniszteriumára vonatkozó indokait egy Ofelségéhez intézendő felterjesztésbe foglalja.

A pénzügyminiszterium szervezetét az 1867. évi április

hó 22.-én kelt /414.P.M.szám/ felterjesztésben Lónyay pénzügyminiszter a következőként indokolja:

"Magyarországban 26 kerületi pénzügyigazgatóság közvetlenül vezényeltetik a miniszterium által és csak a 6 erdélyi kerületi igazgatóság ideiglenesen a szebeni országos pénzügyi igazgatóság útján. En a kétfokú igazgatást előnyösebbnek tartom a háromfokunál, ámbár elismerem, hogy az országos pénzügyi igazgatóságok megtartása a nagyobb osztrák tartományokban egyéb mint pénzügyi tekintetből szükséges lehet, miről ítéletet hozni nem engem illet. Ha a magyar országos pénzügyigazgatóság, amely a számosztályon kívül 17 ügyosztályból állott - és mivel a pénzügyi miniszterium eddig még szervezve nincs, tetteleg most is fennáll mint a II. fokú hatóság, - megtartatnék akkor a m. országos pénzügyminiszterium is éppen úgy mint az osztrák miniszterium 10 vagy 11 ügyosztállyal beérné, ámbár a sokkal terjedelmesebb államjavak és államerdők valamint ezeknek még legnagyobbbrészt rendezetlen birtokviszonyai az igazgatás ez ágában hasonló mérvben nagyobb személyzetet igényelnének".

A pénzügyminiszterium szervezésére vonatkozó felterjesztés legfelsőbb jóváhagyása után - amely szerint a pénzügyminiszterium szervezete a felterjesztés szerint nyert jóváhagyást, - az 1867. május 28.-án kelt 1313.P.M.számú körrendelettel közli a pénzügyminiszter a pénzügyminiszterium 1867. június hó 1-jével életbeléptetett ügy- és személyzeti beosztását. Az ügybeosztás szerint a pénzügyminiszterium 4 főosztályra és 22 ügyosztályra tagozódott. Az egyes ügyosztályok ügykörébe a következő ügyek tartoztak:

Elnöki osztály: Az elnökség számára fenntartott ügyek

I. Pénzügyi osztály:

I. Ügyosztály. A főkönyv vezetése: az összes állami számadás felülvizsgálata, az állami végszámadás és az állam-budget összeállítása.

II. Ügyosztály. A pénzügyminiszterium alá tartozó pénztárak minden ügyei, a személyes és nyugalmazási ügyeket is ideértve, az engedélyezett javadalmozások és pénzküldemények utalványozása, és az ezekkel való kezelés fölötti örökös; árva és letéti pénztári ügyek.

III. Ügyosztály. A többi miniszteriumok számára szükségelt fizetmények utalványozása; a régibb kincstári követelések nyilvántartása és ezen ügyek bevégezése; valamint az elkobzott javakra történt előjegyzések nyilvántartása és a követelések behajtása.

IV. Ügyosztály. A földtehermentesítési államadósság ügyei; egyéb hitelműveletek; nemzetgazdasági vállalatok s azok segítése, inségi kölcsön, Tisza-szabályozási kölcsön, a Ferencz Csatorna ügyei.

V. Ügyosztály. A miniszterium személyzetének, a vezénylő pénzügyi hatóságoknak, a budapesti adóbizottságoknak, a kamarai levéltárnak személyi és nyugalmazási ügyei; a kiszolgált katonák számára fenntartott állomások nyilvántartása; főirodaigazgatás, az iskolai ösztöndíjak adományozása.

II. Az egyenes adók osztálya:

VI. Ügyosztály. A földadószorozat és állandó kataszter ügyei, a földadó nyilvántartása, a katonai összeszámolások, megyei házadó ügyek, adókiegyenlítések és beállítások a földadó sorozati munkálatok alapján.

VII. Ügyosztály. A földadóra vonatkozó minden ügy, a

katasztrális és nyilvántartási ügyek kivételével, minden egyenes adók kivetése és behajtása, adófizetési halasztások, királybérhátralékok.

VIII. ügyosztály. Házadó és annak nyilvántartása, jövedelmiadó, személyes kereseti adó.

IX. Ügyosztály. Az adófelügyelőségek és adóhivatalok személyes és nyugalmazási ügyei, az első utazási jelentései.

X. Ügyosztály. Az állandó kataszter felmérési munkálatai, az idevágó személyi és nyugalmazási ügyekkel együtt.

III. Az illetékek és közvetett adók osztálya.

XI. Ügyosztály. Díjak, bélyegjogügyleti illetékek, az ebbeli büntetések elengedéseérti kegyfolyamodványok, az idevonatkozó személyes és nyugalmazási ügyekkel.

XII. Ügyosztály. Fogyasztási adó, az ebbeli büntetések elengedéseért kegyfolyamodványok, a jövedéki kihágásokra rendelt bíróságok ügyei, az idevágó személyes és nyugalmazási ügyek.

XIII. Ügyosztály. Vámügy, pénzügyőrség, a vámszabályok elleni vétségek miatt kiszabott büntetések kegyelem utjáni elengedése, az ide tartozó személyes és nyugalmazási ügyekkel együtt.

XIV. Ügyosztály. Dohánybeváltás és gyártás, a bécsi dohánygyári igazgatósággal való érintkezés, az idevágó személyes és nyugalmazási ügyek.

XV. Ügyosztály. Minden más dohányügy-, Kottó-, út- és hidvámok, lőporegyedáruság, az idetartozó büntetések kegyelem utjáni elengedése, az idetartozó személyes és nyugalmazási ügyek.

IV. Allamjavak osztálya:

XVI. Ügyosztály. Fém- és kőszénbányászat legtágabb értelemben, a bányatermékek eladása, arany- és ezüstbeváltás, selmeczi bányászati akadémia, személyes nyugalmazási és ellátási ügyei, mérték és szabadkutatási illetékek.

XVII. Ügyosztály. Sótermelés, sószállítás és eladás, az idevágó személyes és nyugalmazási ügyek.

XVIII. Ügyosztály. Fém- és sóbányai uradalmak és erdők, a fém- és sóbányák jogi ügyei idetartozó személyes és nyugalmazási ügyek.

XIX. Ügyosztály. Birtokrendezés, a kincstári ügyészségek személyes és nyugalmazási ügyei.

XX. Ügyosztály. Erdészeti ügyek, kivéve a fém- és sóbányai erdőket, hradeki uradalom, erdészeti és nemzetgazdasági tanodák, az idevágó személyes és nyugalmazási ügyek.

XXI. Ügyosztály. Bács-, Torontál-, Temes-, Krassó- és Zarándmegyékben fekvő államjóságok, az arad-mutinai uradalmak, az idevágó személyes és nyugalmazási ügyek.

XXII. Ügyosztály. Minden egyéb Magyar- és Erdélyországban lévő kamarai, fiskálitási és koronai uradalmak, a fém- és sóbányai uradalmak kivételével, az idevágó személyi és nyugdíjazási ügyekkel.

Az ügybeosztást tartalmazó rendelet utasítja a miniszterium tisztviselőit, hogy az ügymenet lehető gyorsítása és egyszerűsítése tekintetéből "az ügyek formaszzerű elintézésénél a lehető legnagyobb egyszerűséggel és rövidelességgel, de mégis anélkül, hogy emiatt a dolog érdeme szenvedjen, járjanak el, a segédhivatalokkal, az államszámvevőséggel, a ~~kebel~~beli számvevő osztállyal, a gazdasági hivattal, és az országos főpénztári érintkezésnél a legrövidebb és ahol lehet a szóbeli érte-

sítés útján kövessék."

Az 1867. évi augusztus hó 1-jén kelt Legfelsőbb elhatározás 1867. szeptember 1-jétől a horvát-szlavonországi pénzügyigazgatóságot is a magyar pénzügyminiszterium alá rendelte. Ennek alapján a pénzügyminiszter a zágrábi pénzügyigazgatósághoz rendeletet intézett, amely szerint a horvátszlavonországi pénzügyi hatóságok és hivataloknak a bécsi pénzügyminiszteriumtól való függése 1867. szeptember 1-jétől megszűnt és e naptól kezdve a magyar pénzügyminiszterium alá tartoznak.

A kétfokú pénzügyi közigazgatás rendszerére való áttérés következtében a pénzügyminiszterium tehermentesítése érdekében 1867. augusztus havában egyes kisebb jelentőségű ügyek intézése a pénzügyi felügyelőségek hatáskörébe utaltatott. A pénzügyi felügyelőségek 1868-ban megszűntek és pedig a magyarországiak 1868. július 31.-én és helyükbe 1868. augusztus 1-jével 14 pénzügyigazgatóság: a pozsonyi, besztercebányai, kassai, beregszászi, szatmári, debreceni, aradi, temesvári, szegedi, pécsi, soproni, győri, budai és ^{AT}pedi, - lépett. Az erdélyi országos pénzügyigazgatóság és az erdélyi 6 pénzügyi felügyelőség helyébe szervezett kolozsvári és nagyszombeni pénzügyigazgatóság 1868. április 24.-én kezdte meg működését. Az állami javak igazgatására pedig az államjavak igazgatóságai rendszeresítették.

Az 1868:XXX.t.-c. /:egyezmény Horváth- Szlavon-Dalmátországokkal:/ 22.§-a szerint a pénzügyminiszter az egyenes és közvetett adókra, jövedékekre, bélyegekre, díjakra, illetékekre és államjavakra nézve a zágrábi pénzügyigazgatóság útján gyakorolja a végrehajtó hatalmat. A zágrábi pénzügyigazgatóság tehát továbbra is megtartotta országos jellegét,

a felügyelőségek meghagyattak, mivel célszerűbbnek látszott a horvát-szlavonországi pénzügyi közigazgatásban a három tagozatu rendszer fenntartása.

A magyar és horvát szlapon határőrvidékre a miniszterium megalakulásakor a polgári közigazgatás nem lett kiterjesztve, a határőrvidék költségvetése a közös hadügyminiszterium költségvetésében szerepelt. A magyar határőrvidék számára a temesvári, a horvát-szlavon határőrvidék számára pedig a zágrábi legfőbb katonai parancsnokságnál pénzügyi osztályok szerveztettek, amelyek pénzügyigazgatósági hatáskörrel voltak felruházva. A magyar delegáció ezen állapot megváltoztatását állandóan sürgette annak hangsúlyozásával, hogy a határőrvidék a magyar szent korona részét képezi, nem közös terület és így közigazgatása sem történhetik a közös hadügyminiszterium útján. Az 1871. évi június 8.-án kelt Legfelsőbb elhatározás a határőrvidékeken a katonai rendszert részint megszünteti és a polgári közigazgatás behozatalát rendeli el, részint pedig a katonai rendszer megszüntetését készíti elő. Az 1872. évi július hó 9.-én kelt Legfelsőbb elhatározás értelmében a temesvári pénzügyigazgatóság vette át a temesvári katonai parancsnokság által ellátott határőrvidéki pénzügyi közigazgatást. A határőrvidék költségvetése első ízben a pénzügyi tárca 1872. évi költségvetésébe van beillesztve.

A pénzügyminiszterium szervezésére vonatkozólag a pénzügyi tárca 1870. évi költségvetési indokolásában a pénzügyminiszter a következőket jelenti az országgyűlésnek:

A m.kir. miniszterium megalakulásával 1867-ben, midőn a pénzügyminiszteri tárcát átvettem, a magyar koronához tartozó országokban a pénzügyigazgatás három országos pénzügy-

igazgatóságra, nevezetesen a budaira, szebenire és zág-rábira volt bízva, melyek alatt összesen 36 pénzügyi felügyelőség állott; a legfontosabb pénzügyi teendők pedig Bécsben az ottani miniszteriumnál nyertek elintézését.

A m.kir. pénzügyminiszterium szervezésére nézve két út állott előttem, t. i. vagy meghagyni és fenntartani a három országos pénzügyigazgatóságot, az alattok álló pénzügyi felügyelőségekkel együtt és a miniszteriumot csak azon ügyek ellátására nézve szervezni, melyekben a magyar korona országaira nézve 1867. előtt a bécsi miniszterium intézkedett, vagy pedig átvévén a bécsi miniszteriumtól a magyar korona országait érdeklő pénzügyigazgatósági ügyeket, a szervezendő m.kir. pénzügyminiszteriumba a budai és szebeni országos pénzügyigazgatóságok teendőit is beleolvasztani. Az első út szerinti szervezkedés rámnézve könnyebb és kevesebb nehézséggel járt volna; mert a pénzügyi kormányzat lényegben semmi változást sem szenvedett volna s közegei munkakörük minden megháborítása nélkül működésüket megszakítás nélkül folytathatták volna, de ezen út követése háromfolyamodású kormányzati kezelést vont volna maga után s nehézkes eljárás mellett, költségesebb is lett volna. A másik út mindenesetre célszerűbb, de a kivitelben nehezebb is volt. Részemről ezt választottam, mely szerint a pénzügyi kormányzat kétfolyamodású hatóság alapján szerveztetett s ezek közül a miniszterium megalakulásakor a több mint harminc pénzügyi felügyelőség, múlt évi augusztus hó óta pedig a 16 pénzügyigazgatóság az elsőfolyamodású, a pénzügyminiszterium pedig a másodfolyamodású pénzügyi hatóságot képezi.

Noha ezen szervezkedés folytán a pénzügyminiszterium teendői felette terjedelmesek, mégis azon hiedelemben voltam,

hogy a pénzügyminiszterium körébe tartozó sokoldalú ügyek négy főosztályban egy-egy miniszteri tanácsos vezetése alatt elláthatók lesznek. Egy évi tapasztalás után azonban meggyőződtem arról, hogy ez a miniszteri tanácsosok túlterhelése nélkül, nem eszközölhető. Mert egy miniszteri tanácsos 5-7 ügyosztály felülvizsgálatával lévén megbízva, hivatalos teendőinknek megszorított igyekezet és szorgalom mellett sem lehettek képesek akkép megfelelni, hogy a folyó ügyek a kellő alaposággal intéztessenek el. Ezen kívül figyelembe veendő volt azon körülmény is, hogy a miniszteri tanácsost, mint osztályvezetőt, a pénzügyi szolgálat érdekében nem lehet arra szorítani, hogy a folyó hivatalos ügyek intézésére naponként 10-12 órát szenteljen, mivel neki a szakmájába vágó irodalommal is lépést kell tartani, mert különben tudományos képzettségében elmarad s egy pár év lefolyása mulva hivatalos állását kellőképp betölteni és a tudomány színvonalának megfelelő reformokat javaslatba hozni képes nem leend.

Ezek folytán a pénzügyminiszterium szervezete még a múlt évben akként módosított, hogy a négy főosztály helyett hat állítottatott fel s mivel tényleg csak 3 miniszteri tanácsos volt kinevezve, három főosztály vezetésével osztálytanácsosok bizattak meg, kik helyett ismét az ügyosztályok élére miniszteri titkárok állítottak.

Arra vonatkozóan, hogy a pénzügyigazgatás kezdetben mily nehézségekkel küzdött, az 1870. évi költségvetés indokolásában az alábbiakat találjuk:

"Általában megjegyzem, hogy a m.kir. pénzügyi kormányzat költségei hasonlítva az osztrák császárság pénzügyi költségei-

hez a quóta arányon túl nem igen terjednek, jóllehet a m.kir. pénzügyi kormányzat nem csak jelenleg, hanem még sok ideig nagyobb nehézségekkel kénytelen küzdeni és hivatalos teendők teljesítésében több munkaerőt lesz kénytelen igénybevenni, mert:

a/ a hivatalos munka nem annyira az adó összeggel, mint inkább az adózók népességével áll arányban és a magyar korona alatti országok népessége, ideértve a határőrvidéket is úgy áll a birodalmi tanácsban képviselt országok népességéhez, mint 42 az 58-hoz, továbbá

b/ mivel nálunk az adózók az adófizetést még mindig nem annyira mulhatatlan polgári kötelességnek, mint inkább oly tehernek tekintik, amely alól magukat ki is vonhatják, a pénzügyi kormányzat közegeivel a surlódások gyakoriak és ez a hivatalos teendők elintézését nem csak nehezíti, hanem - - - - -
szükségtelen fellebbezésekre is okot szolgáltat;

c/ mivel nálunk a pénzügyi kormányzat, valamint az ország viszonyainak megfelelő pénzügyi és adórendszer megállapítása jelenleg van alakulóban, míg azok a császári tartományokban már rég megszilárdultak. Ide számíthatjuk végre

d/ azon körülményt is, hogy a császári tartományokban a pénzügyi kormányzat hivatalos nyelve több századok folytán teljesen kiképződött és a Műveltségnek azon fokára emelkedett, mely a német irodalom színvonalának megfelel, míg a magyar pénzügyi kormányzat előtt a hivatalos nyelv tekintetében teljesen járatlan és töretlen út állott. Itt teremteni kellett azt, ami ott már megvolt. A használható szakférfiak a hivatalos nyelv nehézségeivel voltak kénytelenek küzdeni, az alkalmazott új erőknél pedig, kik különben a

a nyelvben otthonossággal bírtak, hiányzott a kellő szakismeret."

A pénzügyminiszterium ügyosztályainak száma az 1868. évben kettővel szaporodott, mivel az 1868:XXX.t.-c. alapján a horvát ügyek részére külön^{ügy/}osztály létesítettett, a folyamatba tett pénzügyi ^{sek/}intézkedések^{adóügyi} és egyéb pénzügyi reformok hathatósabb megvalósítása érdekében pedig külön pénzügyi statisztikai osztály szerveztetett.

Az állami számvevőszék felállításáról szóló 1870:XVIII.t.-c. értelmében megszűnt a pénzügyminiszteriumnak "az összes állami számadások felülvizsgálata és az állami vég számadás összeállítása" terén gyakorolt hatásköre, mert az állami számvitel ellenőrzése és a zárszámadás összeállítása a kormánytól független állami számvevőszék hatáskörébe utaltatott. Az 1870. évi költségvetés indokolásában a pénzügyminiszter közli, a pénzügyminiszterium végleges ügybeosztását, mely szerint a miniszterium kezelési áganként csoportosítva hat főosztályra és 23 ügyosztályra tagozódott. Az egyes ügyosztályok hatáskörébe a következő ügyek tartoztak:

I/. főosztály

Pénzügyi osztály, mely négy ügyosztályból áll s ezek közül

az

1. ügyosztály teendői, a számvitelre vonatkozó tárgyalások és a számvevőszégi összes személyi ügyek. A
2. ügyosztályé, a központi állampénztár ügyei, az engedélyezett javadalmazások és pénzkészletek utalványozása, tisztviselők, pénztári letétemények. A
3. ügyosztályé a többi miniszteriumok illetményei, állami követelések utalványozása, a többi miniszteriumoknál alkalmazott tisztviselők nyugdíjazási ügyei, valamint a ka-

tonai nyug- és kegydíjak utalványozása. A

4. ügyosztályé, a földtehermentesítési ügy általában, államhitelműveletek, inségkölcson, vasuti s egyéb közlekedési és nemzetgazdasági vállalatok, Tiszaszabályozás.

A II. főosztály az

Egyenesadók osztálya, mely négy ügyosztályból áll s ezek közül az

5. ügyosztály teendői, a földadó ideiglenes kezelése, adóelleni felfolyamodások elintézése, a földadó és annak nyilvántartása, a régi megyei pénztárakra valamint a régi hadkárakra vonatkozó tárgyalások. A

6. ügyosztályé, az egyenesadók kivetése, behajtása, adófizetési halasztások és törlések engedélyezése, királybérhátralékok. A

7. ügyosztályé, a házadó, jövedelemadó, személyes kereseti adó s az ezekre vonatkozó halasztások és törlések. A

8. ügyosztályé, az állandó kataszteri munkálat az ide tartozó személyes ügyekkel együtt.

A III. főosztály a

Dohány- és személyes ügyek osztálya, mely szintén négy ügyosztályból áll, a

9. ügyosztály, melynek körébe tartoznak a pénzügyminiszterium, valamint a pénzügyigazgatóságok tisztí személyzetének ügyei, az irodai szükségletek, államnyomda, iskolai ösztöndíjak. A

10. ügyosztály teendői az adóhivatalok szervezése, kezelése, az adóhivatalnokok személyes és nyugalmazási ügyei.

11. ügyosztály, /mely két szakaszra oszlik:/, teendői a dohánytermelésre, dohánytermelési előlegekre, a dohánybeváltásra vonatkozó tárgyalások, a dohánytermelési statisztika.

tika, továbbá dohánykivitel, dohánygyártás, dohánygyárak statisztikája. A

12. ügyosztály intézi a dohányárulást, a lottójövedéket, az út- és hidvámokra és lőporegyedáruságokra vonatkozó pénzügyi tárgyakat.

A IV. főosztály az

Illetékek és fogyasztási adók osztálya, négy ügyosztállyal, melyek közül a

13. ügyosztály teendői a díjakra, bélyegekre s közvetlen fizetendő illetékekre vonatkozó ügyek, a bélyegjelző hivatalnokok személyes és nyugalmazási ügyeivel együtt, a

14. ügyosztály intézkedik a fogyasztási adókra vonatkozó ügyekben, valamint a pénzügyi törvényszékek és fel-törvényszékek ügyeiben az idevágó személyes és nyugalmazási ügyekkel együtt. A

15. ügyosztály két szakaszra oszlik, ide tartoznak a vámügyek a személyes és nyugalmazási ügyekkel együtt, továbbá a posták, távirdák pénzügyi tekintetben, végre a pénzügyőrség összes szervezési, kezelési és személyes ügyei. A

16. ügyosztály intézkedik a Horvátországra vonatkozó ügyekben.

V. főosztály a

Bányák és államerdőségek osztálya négy ügyosztállyal, melyek közül a

17. ügyosztály teendői, a fémbányászat, kohászat, kőszénbányászat, bányaterményárudák, pénzverdék, fémjelzés, a selmeci bányászakadémia az idetartozó személyes és nyugalmazási ügyekkel együtt. A

18. ügyosztályba tartoznak a sótermelés, szállítás és árulás az idevonatkozó személyes és nyugalmazási ügyekkel

együtt. A

19. ügyosztályba tartoznak az államerdőségi ügyek az idevonatkozó személyes és nyugalmazási ügyekkel együtt. A

20. ügyosztály: a pénzügyigazgatási statisztika.

VI. főosztály a

Jogügyek és államuradalmak osztálya, három ügyosztálylyal, melyek közül a

21. ügyosztály körébe tartoznak a bácsmegyei, bánáti és marosvidéki államuradalmak és az idetartozó személyes ügyekkel, továbbá a Ferencsatorna és államépületek. A

22. ügyosztályba a többi államuradalmak az idevonatkozó személyes és nyugalmazási ügyekkel együtt és függő régi egyházi ügyek.

23. ügyosztályba a birtokrendezések, minden jogkérdések elintézése, az ujpesti kikötőre vonatkozó ügyek, valamint a jogügyi igazgatóságokat és a kincstári ügyészségeket illető szervezési, személyes és nyugdíjazási ügyek.

A költségvetést nézve az 1867. évre fenntartatott az osztrák kormány által 1867. évre készített költségvetés, mivel a kormány, amely az év folyamán vette át az igazgatást és kezdette meg a közigazgatási szervezet kiépítését, Magyarországra nézve önálló költségvetést még nem terjeszthetett elő. Az osztrák kormánnyal 1867. március 8.-án kötött és az 1867. március hó 13.-án tartott minisztertanács által jóváhagyott megegyezés értelmében az 1867. március 14.-től kezdve a magyar és erdélyországi költségvetési kezelés elkülönítve tartatott nyilván és könyveltetett. Ezt megelőzően a miniszterium 1867. február hó 25.-én határozati javaslatot terjesztett az országgyűlés elé, amelyben felhatalmazást

kért arra, hogy az átmeneti időben a már kivetett adókat és az előbbi évekről fennmaradt hátralékokat behajthassa, a közvetett adókat, illetékeket és állami egyedáruságokat fenntarthassa, a begyűlt pénzeket az ország kiadásaira fordíthassa "egyszóval: az ország állami jövedelmének beszédéséről és azok mértékéig az állam szükségének pontos fedezéséről saját felelőssége alatt gondoskodjék." Az átmeneti időtartamra az 1867. év végéig a volt budai országos pénzügyi igazgatóság mellett fennállott számvevői osztály változatlanul folytatta működését. Önálló magyar költségvetés hiányában az 1867. évi zárszámadást is még az osztrák legfőbb számvevőszék készítette el, és a magyar kormány csupán az említett számvevőszék által elkészített kezelési eredményeket közölte. Az 1867. december hó 3.-án kelt legfelsőbb elhatározás értelmében megszűnt a budai volt országos pénzügyi igazgatóság mellett fennállott számvevői osztály, 1868. január havában megkezdette működését a pénzügyminiszterium kebelében szervezett számvevőség, melynek hatásköre már az erdélyi és horvátországi számvitelre is kiterjedt. Az 1868. augusztus 1-jétől kezdve pedig a pénzügyigazgatóságok mellett is rendszeresítettett a számvevőség. Az állami zárszámadás egybeállítására az 1867. december hó 3.-án kelt legfelsőbb elhatározás alapján a pénzügyminiszteriumban felállított "állami főkönyvelési osztály" hatáskörébe tartozott, amely osztály készítette el az első zárszámadást az 1868. évre vonatkozóan. Ez az osztály az állami számvevőszék felállítására után az 1870. évben megszűnt.

Az 1870. évi költségvetés indokolásában a számvevőség szervezésére vonatkozólag bejelenti Lónyai pénzügyminiszter:

"A számvevőséget mind a pénzügyminisztériumnál, mind a pénzügyigazgatóságnál az ott előforduló tárgyak arányához képest kellett szervezni, szem előtt tartva mind a takarékoskosságot, mind azon munkaerőt, mely a számvevőségi munkálatok pontos és gyors elintézésére megkívántatik. Nevezetesen a minisztériumi számvevőségre nézve megjegyzem, hogy a főosztályoknak megfelelően a szolgálatban szükséges összhangzás tekintetéből ezen számvevőség is hat osztály szerint rendeztetett be, úgymint:

- a/ központi számvevőség,
- b/ hitelszámvevőség,
- d/ adószámvevőség,
- d/ dohány- és illetékügyi számvevőség,
- e/ bányaszámvevőség
- f/ gazdasági és erdőészeti számvevőség."

A pénzügyminisztérium hatásköre szempontjából fontos - sággal bír még az 1867:XII.t.-c. /:az Ausztriával közös érdekü viszonyokról:/, amelynek 16.§-a szerint a pénzügyet annyiban ismeri el a magyar országgyűlés közösnek, amennyiben közösek lesznek azon költségek, melyek a közöseknek elismert tárgyakra fordítandók. Ez azonban a törvény szerint úgy értelmezendő, hogy a közös tárgyakra megkívánt összes költségek közösen határozottassanak meg, a költségekből a megállapítandó arány szerint Magyarországra eső rész kivételéről, beszédéséről és átutalásáról azonban Magyarország országgyűlése és felelős minisztériuma fog intézkedni.

A 17.§ szerint Magyarország minden egyéb államköltségét a magyar felelős minisztérium előterjesztésére az országgyűlés alkotmányos úton fogja elhatározni, azokat mint általában minden adót a magyar minisztérium minden idegen befolyás teljes

kizárásával saját felelőssége alatt veti ki, szedi be és kezeli. A törvény szerint a közösügyi költségvetést a delegációk állapították meg. A 41.§ szerint az ilyen módon megállapított költségvetés többé az egyes országok által tárgyalás alá nem vehető. Minthogy azonban a közös költségekre nézve a kivétel, beszédés a magyar országgyűlés és a magyar felelős miniszterium hatáskörébe tartozik, a magyar miniszterium a magyar országgyűléshez terjesztendő költségvetésbe felveszi azokat az összegeket, amelyek a már megállapított közös költségvetésből a quóta szerint Magyarországra esnek. A törvény szerint a havonként befolyó állami bevételekből a közös költségek fedezésére szolgáló rész a magyar pénzügyminiszter által havonként közös ^a pénzügyminiszternek küldetik meg azon arány szerint, ahogy a közös költségek összege az országos költségek összegéhez aránylik. A közös pénzügyminiszter felelős az átutalt összegeknek a kitűzött célokra leendő fordításáért.

A következőkben csupán arra terjeszkedem ki, hogy a pénzügyminiszterium hatásköre később mennyiben változott, mely ügyek adattak át más tárca kezelésébe, vagy mely ügyek kerültek más tárcától a pénzügyi tárca kezelésébe, figyelmen kívül hagyva azt, hogy az alsóbb fokú pénzügyi közigazgatás szervezetében mily változások történtek. Nem foglalkozom továbbá a közszolgáltatásokra vonatkozóan hozott különböző törvényekkel, a hitelügyek és az államadósságok kérdésével, stb. Az önállóságát visszanyert magyar közgazdasági élet fejlődése, az utak, a vasuti hálózat, különösen pedig az államvasutak fejlesztése, az adóügyi és egyéb közszolgáltatásokra vonatkozó új törvények végrehajtása, az ármentesítéssel, belvizrendezéssel, a folyók szabályozásával kapcso-

latos pénzügyi kérdések megoldása a központi pénzügyi kormányzatra súlyos feladatokat rótt, amelyeknek külön-külön történő ismertetése, mivel általában minden az állami pénzügyekre kihatással bíró kormányintézkedés elsősorban a pénzügyminiszterrel tárgyalatott meg, a pénzügyminiszterium hatáskörének és ügybeosztásának változását tartva szem előtt, meghaladja ezen tanulmány keretét.

Az államvasutak pénzügyeinek ellenőrzése a pénzügyminiszterium hatáskörébe tartozván, megemlítem, hogy a pénzügyminiszterium kezdeményezésére az 1870. évben az államvasutaknál igazgatótanács lett felállítva, amely intézmény volt hivatva a kezelésben tapasztalt nehézségek kiküszöbölésére.

Az 1870:XXXIV.t.-c. a Ferenc csatornát, az államkincstár tulajdonjogának fenntartása mellett Türr István olaszországi kir. altábornagynak a törvényben meghatározott feltételek mellett 75 évre átadta, aminek a következtében a csatornának a pénzügyminiszterium által történt közvetlen kezelése megszűnt.

A törvény értelmében megalakult Ferenc csatorna részvénytársulat jelenleg a kereskedelem- és közlekedésügyi, illetve pénzügyminiszterium főhatósága alá tartozik.

Az egyenesadók, fogyasztási adók, illetékek és jövedékek ellen elkövetett jövedéki kihágások, valamint a végrehajtás elleni panaszok ügyében eljárni hivatott, az 1867. évi március hó 26.-án jövedéki törvényszék elnevezése alatt felállított törvényszékek, az 1868:XXI.t.-c. 97.§-a alapján a pénzügyi törvényszék elnevezéssel ideiglenesen, továbbra is fenntartottak. A pénzügyi törvényszék elnöke a pénzügyigazgató vagy helyettese, két ülnök tagját az igazságügyminiszter nevezte ki,

a jegyzőt és a szükséges kezelési személyzetet a pénzügyminiszter alkalmazta. Másodfolyamodású bíróság a pénzügyi feltörvényszék, öt bíró taggal.

A pénzügyi törvényszékek hatáskörét az 1873:XXXIX.t.-c. alapján a pénzügyi bírói hatósággal felruházott kir. törvényszékek, a pénzügyi feltörvényszék hatáskörét a pesti kir. ítélőtábla vette át.

Horvát-szlavon-dalmátországra vonatkozóan a pénzügyi törvényszékek intézménye továbbra is fenntartatott.

Az 1871. évi június hó 8.-án kelt Legfelsőbb elhatározás értelmében a határőrvidéken a határvonalnak, valamint a közvetett adóknak ellenőrzése végett, - amely szolgálatot eddig a határörkatonaság látta el, - vám- és adóőrség szerveztetett. A vám- és adóőrség az 1866. évi február 18.-án kelt legfelsőbb elhatározás alapján a pénzügyőri testülettel egyesítettetett. A pénzügyőrséget nálunk az osztrák pénzügyminiszterium, az ott már fennállott pénzügyőrségi intézményhez hasonlóan, az 1850. évben létesítettetett. Az 1850. év előtt nálunk a harmincadok /vám/ só és lőpor egyedáruságok jövedéki ellenőrzését a határszéli- és közjövédelmi felügyelők /:lovaskerülők; só- és sóvizfelügyelők/ látták el. Az 1850. évben szervezett pénzügyőrség a körületi pénzügyigazgatóságok alá volt rendelve. Az 1867. évben kinevezett magyar pénzügyminiszter az állami jövedékek ellenőrzésére fenntartotta a pénzügyőrségi szervezetet és azt a m.kir. pénzügyi felügyelőségek, - később pénzügyigazgatóságok - alá rendelte.

A határőrvidék polgárosítása következtében a pénzügyminiszterium kebelében egy második erdészeti ügyosztály feláll-

litása is szükségessé vált, mert az addig a pénzügyminiszterium által kezelt 2 millió kat. hold erdőterület keréken 4 millió kat. holdra emelkedett.

A két erdészeti ügyosztály egyikében a szorosán véve a magyarországi erdők ügyei /:beleértve a magyar határörvidék idetartozó erdőit is:/ a másik ügyosztályba pedig a horvát-szlavonországi, ideértve a végvidéki erdők ügyei is, tárgyaltattak. /:1873. évi költsv. indokolása:/

Az 1873. évi költségvetés indokolásában jelenti be a pénzügyminiszter, hogy az államjavak közül a fogarasi uradalom, az Erdélyben szervezendő ménes céljára a földművelésügyi miniszterium kezelésébe adatott át.

A központi statisztikai hivatal felállításáról szóló 1874:XXV.t.-c. alapján megszűnt a pénzügyminiszterium statisztikai osztálya, mivel a törvénycikk 2. §-a értelmében az egyes miniszteriumok statisztikai anyaga, a statisztikai hivatalnak volt átadandó.

A pénzügyminiszterium alá rendelt hatóságok, hivatalok és közegok számára 1874. április hó 1-je óta a pénzügyminiszterium szerkesztésében megjelenik a Pénzügyi Közlöny.

Az 1876. évi 2.521.P.M.számú rendelet alapján a magyar királyi kincstári levéltár, amely a pénzügyminiszteriumnak volt alárendelve, az országos magyar királyi levéltárral egyesített és így a belügyminiszterium fennhatósága alá került.

Az 1880. május hó 20.-án tartott minisztortanács határozata illetve az 1881. évi költségvetési törvény értelmében az állami erdők kezelése 1881. évi január hó 1-jétől kezdve, a földművelés-, ipar- és kereskedelmi tárca kezelésébe bocsáttatott.

A mezőgazdasági- és bányajavak kezelése a minisztertanács határozata alapján továbbra is a pénzügyi tárcánál maradt.

A hazai iparnak adandó állami kedvezményekről szóló 1881:XLIV.t.-c. az iparfejlesztés érdekében nyújtható különböző kedvezményeket pénzügyi vonatkozásukban a pénzügyminiszter hatáskörébe utalja. E hatáskört az iparfejlesztésről szóló 1931:XXI.t.-c. szintén fenntartja.

Az 1882. évi költségvetés indokolásában jelenti be a pénzügyminiszter a dohányjövédéki központi igazgatóság szervezését, melynek feladatává tétetett "a dohánygyedáruság fennállását nemzetgazdasági érdekeinkkel minél szorosabb összhangba hozva, Magyarország dohánytermelését mindinkább fejleszteni, a dohánytermelőkkel folytonos érintkezés és a talajviszonyok megismerése által jóminőségű anyag előállítására törekedni, az anyagkezelésben tapasztalt hiányok eltávolítására hatni, a magyar dohányt más ország hasonló minőségű dohányjaival a külföldi piacokon versenyképesé tenni, a közönség izlésének megfelelő gyártmányokat előállítani." Indokolta továbbá ezt a szervezést az a körülmény is, hogy a technikai és kereskedelmi vezetést igénylő dohányjövédéknek közvetlen a minisztérium által történt igazgatása sok nehézséggel járt.

A dohányjövédéki központi igazgatóság ügyrendjét és hatáskörét az 1822. évi 650/P.M.sz. rendelet határozza meg, a minisztérium ügybeosztásában ez annyiban okozott változást, hogy a dohányjövédék ügyeivel foglalkozott három osztály egy osztályba lett összevonva.

Az 1883:XLIII.t.-c. a pénzügyminisztériumnak a köztartozások jogossága és mérve ellen benyújtott III. fokú fellebbe-

zéseknek utolsó fokú, végleges elbírálásának hatáskörét, a törvényben tételesen felsorolt esetekben, a pénzügyminiszteriuntól független, pénzügyi közigazgatási bíróságra ruházta. A bíróság, amely működését 1884. január hó 1-jével kezdette meg, - a törvény alapján a pénzügyminiszter főhatósága alá helyeztetett.

Az 1888:XXXV.t.-c. a szeszes italok kimérése és kis mértékben való elárusítása feletti kizárólagos rendelkezési jogot az államnak biztosította, az 1886:XXXVI.t.-c. pedig az eddigi jogosultak kártalanítását rendelte el. /:Regale kártalanítás:/ A kártalanítási ügyek letárgyalására a pénzügyminiszterium kebelében szükségessé vált egy külön ügyosztály szervezése.

Az 1890. évi költségvetés indokolásában jelenti be a képviselőháznak a pénzügyminiszter, hogy a földművelés és a kereskedelemügyi miniszteriumok szervezéséről szóló 1889:XVIII.t.-c. végrehajtása során célszerűnek mutatkozott, hogy a pénzügyminiszterium ügyköréből a telepítési ügyek és azon állami jószágok kezelése, amelyek a hozzájuk fűződő politikai és nemzeti érdekek miatt a közeljövőben nem idegeníthetők el, a földművelésügyi miniszterium ügykezelésébe adassanak.

Ily részint megtartandó, részint jövőben telepítésre fordítandó birtokokat magukban foglaló állami javakul a gödöllői kir. korona uradalomnak mezőgazdaságilag kezelt birtokrészei, továbbá a nagybecskereki, pancsova-titeli, lugos-facséti, fehértemplomi és karánsebesi uradalmak, valamint a mehadiai uradalom költségvetési címe alatt elnevezett Hercules fürdő jelöltettek meg. Ezen birtokok 1890.

január 1-jén adattak át a földmivelésügyi tárca kezelésébe. Az eladásra szánt birtokok ügyei, valamint a régi kincstári telepitvény községek ügyei továbbra is a pénzügyi tárca kezelésében maradtak.

A miniszteriumok ügykörének az 1889:XVIII.t.-c. folytán megállapított új beosztásához képest a bányafelügyeleti ügyek az 1890. évi január hó 1-jével a pénzügyminiszterium ügykörébe utaltattak.

Az 1894. évi költségvetés indokolásában jelenti be a pénzügyminiszter, hogy a rankherlányi és vizaknai fürdők a pénzügyi tárca kezeléséből a földmivelésügyi tárca kezelésébe adattak.

A közigazgatási bíróságról szóló 1896:XXVI.t.-c. alapján a pénzügyi közigazgatási bíróság 1897. január hó 1-jével a közigazgatási bíróságba mint annak pénzügyi osztálya beolvasztatott. A törvény 6.§-a a közigazgatási bíróság feletti főfelügyeleti hatóságot a pénzügy-és a belügyminiszterre ruházta.

Az állami számvitelről szóló 1897:XX.t.-c. cikknek a számvevőségek szolgálatáról szóló III. fejezete alapján a pénzügyminiszteriumban fennálló, a számvevőségek, a központi állampénztár, a budapesti és zágrábi állampénztárak személyes ügyeit intéző ügyosztály teendői a számvevőségi igazgatóra ruháztattak. A pénzügyminiszteri számvevőség ügybeosztását, teendőit az 1898. évi 39.871/P.M. rendelet szabályozta. A rendelet 1898. évi július hó 1-jén lépett hatályba.

A m.kir. államvasutak gépgyára és a diósgyőri m.kir. vas- és acélgár országos határozat alapján /:képviselőház 1898. június hó 14.-én tartott ülése:/ a kereskedelemügyi tárca/kezeléséből a pénzügyi tárca/kezelésébe adattak át. Az átvett, valamint a pénzügyi

tárca kezelésében volt vasművek igazgatása, az 1900. évben szervezett m.kir. állami vasgyárak központi igazgatóságára ruháztatott.

Az 1899. évi június hó 27.-én kelt legfelsőbb elhatározás alapján az 1891. évben a földmivelésügyi tárcának át nem adott, a pénzügyi tárca kezelésében megmaradt állami földbirtokok, jogosítványok, a régi kincstári telepítvények ügyei is a földmivelésügyi tárcának adattak át. Az 1899.évi augusztus hó 17.-én kelt 67.425. számú átirattal a földmivelésügyi tárca kezelésébe adattak át:

1. a földbirtokok, tekintet nélkül azok terjedelmére, továbbá a taxás és industriális tolkek, azok kivételével, amelyeknél a kincstári vasművek érdekelve vannak;
 2. a halászati jogok, malmok és malomjogok nemkülönben
 3. a vásári és piacjogok;
 4. az átadandó ingatlanokkal kapcsolatos, valamint azon kegyuri jogok is, melyek oly községekben gyakoroltatnak, ahol a kincstár erdőbirtokkal rendelkezik, amennyiben a kincstári bányászat érdekei annak átadását nem ellenzik;
 5. az összes telepítések, tekintet nélkül arra, hogy a telepesekkel a leszámolás megtörtént-e már és velök az adás-vevési szerződések megkötöttek-e;
 6. az aradi kir. jószágigazgatóság és a melléje rendelt számvevőség összes személyzete;
 7. az ujbpesti kikötőnek összes ügyei és személyzete;
- végül
8. a már eladott azon állami javak ügyeinek lebonyolítása, amelyeknek vételára még teljesen kifizetve nincsen, vagy amelyek a vevők telekkönyvi tulajdonát még nem képezik,

vagyis az e címen fennálló kincstári követelések nyilván-
tartása is.

A kincstári hidak, vámszedési jogosítványok, kompok és révek a legfelső elhatározás értelmében továbbra is a pénzügyi tárca kezelésében maradtak, sőt átvétettek azon hidak, révek, kompok és cölöpverési jogok is, melyek odig a földmivvelésügyi tárca által kezeltettek.

Az Országos Központi Hitelszövetkezet felállításáról szóló 1898:XXIII.t.-c. illetve az említett törvényt részben módosító 1920:XXX.t.-c. a szövetkezet közérdekü működésének ellenörzését a pénzügyminiszterre ruházta. A törvény indokolása szerint leghelyesebbnek mutatkozott a szövetkezetek állami támogatását oly szervezet keretébe foglalni, amely az állami közigazgatástól független országos pénzintézetek jellegével bír és maga is szövetkezet alakra van fektetve. A közérdekü működést biztosítja az a körülmény, hogy az intézet elnökét a pénzügyminiszter előterjesztésére az államfő nevezi ki, az intézet vezérigazgatóját állásában a pénzügyminiszter erősíti meg, a felügyelő bizottságba egy tagot a pénzügyminiszter nevez ki, a szövetkezet ügykezelése a kormány felügyelete és ellenörzése alatt áll, e jogot a kormány a pénzügyminiszter által kinevezett kormánybiztos által gyakorolja.

Az ipari hitel és termelőszövetkezeteket az 1924:XVIII.t.-c. az Iparosok Országos Központi Szövetkezeté kötelékébe csoportosította. A törvény felhatalmazta a pénzügyminisztert, hogy az ipari anyagbeszerző, termelő és értékesítő szövetkezetek /:szakipari szövetkezetek:/ alakítására, irányítására, ügyeik előmozdítására, ellenörzésére és felügyeletére, továbbá

általában a kézmű-, kis-és középipar gazdasági érdekeinek felkarolására és az iparfejlesztésben való közreműködésre létesített Iparosok Országos Központi Szövetkezete alaptörvényéhez alapítványi üzletrész átvételével hozzájáruljon, A Szövetkezet ügykezelése a kormány felügyelete és ellenőrzése alatt áll. Az elnökök egyikét a pénzügyminiszter nevezi ki és ugyancsak a pénzügyminiszter nevez ki egy tagot a felügyelő bizottságba.

Az 1902:III.t.-c. értelmében a vármegyék pénztári és számvevőségi teendőinek ellátása államosított és a vármegyei számvevőségi ügykezelés 1903. január 1-jével állami kezelésbe vétetett. Az állami kezelést a pénzügyi számvevőségek látták el. A belügyminiszterium alá rendelt vármegyei számvevőségnek 1924. évben történt felállításával ez a rendszer megszűnt /járási számvevőségek is/.

A budapesti állami alagut 1907. április hó 17.-én került a pénzügyi tárca kezelésébe. Az 1850-es évek elején alakult "Budapesti alagut egyesület" a volt cs.kir. kereskedelmiügyi miniszterium által 1857. április hó 17.-én kiadott vámengedély okiratban jogot nyert arra, hogy az engedély kelte napjától 50 éven át az alaguton átjárási díjakat szedhessen. Az engedélyokirat kikötötte, hogy az alagut az engedélyidő leteltével ingyen megy át az állam tulajdonába.

A kincstári birtokok után egyezségileg megállapított maradvány- és irtványföldváltások kezelése az 1908. év folyamán a földmivelésügyi tárca kezeléséből a pénzügyi tárca kezelésébe utaltatott.

Az 1923:XXXII.t.-c. 5.§-a az összes,- vagyis nemcsak a most említett - maradvány- és irtványföldváltás, valamint a szőlődézsma-váltásból eredő- különben is elértéktelenedett -

tartozásokat és követeléseket megszüntette és az állami nyilvántartásból törölte.

Az állami költségen épített munkásházak "Wekerle telep" gondozása és kezelése az 1908:XXXIX.t.-c. alapján tartozik a pénzügyi tárca ügykörébe, a pénzügyi tárca felügyelete és ellenőrzése alatt történt különben a telep építése is.

Az 1910. évi költségvetés indokolásában jelenti be a pénzügyminiszter, hogy a m.kir. állami szénbányák, a működését 1909. július hó 1-jén megkezdett központi igazgatóság alá rendeltettek. E szervezés keretében rendeltetett el a szénbányáknál a kereskedelmi könyvvitel alkalmazása is.

Az 1911:VI.t.-c. az ásványolaj félék és földgázak tekintetében a kutatási és bányaművelési jogot az állam részére tartja fenn, míg az 1911:VII.t.-c. kimondja, hogy a kősón /chlórnátrium/ kívül a káliumsók is az állami sójödék tárgyai, mindkét törvény végrehajtásával a pénzügyminiszter bízott meg.

Az országos földbirtokpolitika terén hatáskört biztosít a pénzügyminiszternek a Kisbirtokosok Országos Földhitelintézetéről szóló 1879:XXXIX.t.-c. illetve a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetségének alapításáról szóló 1911:XV.t.-c., amely utóbbi intézet feladatkörébe első sorban az ingatlanfeldarabolások, telepitések és más birtokpolitikai intézkedéseknek a földművelésügyi miniszter által jóváhagyott tervek szerint történő végrehajtása tartozott. Az 1879:XXXIX.t.-c. értelmében alakult intézet elnökét és alelnökét a pénzügyminiszter felterjesztése alapján Ő Felsége erősítette meg, az intézethez a pénzügyminiszter kormánybiztost küldött ki, míg az 1911:XV.t.-c. alapján létesült intézet ügyvezető

igazgatójának kinevezése a pénzügyminiszter megerősítése után vált érvényessé, az intézet alapszabályának megállapításához és azok módosításához a pénzügyminiszter által a földmivelésügyi miniszterrel egyetértőleg megadott jóváhagyás volt szükséges, az igazgatóság elnökét és egy tagját, valamint egy póttagját a pénzügyminiszterium tisztviselői közül a pénzügyminiszter rendelte ki, a kirendelt igazgatósági tag a határozatok ellen vétőjogot érvényesíthetett, amely esetben a vonatkozó határozat csak a pénzügyminiszter jóváhagyása után volt végrehajtható.

Az országos földbirtokpolitika terén, a pénzügyminiszter hatáskörét tekintve, nagy jelentőséggel bír, az Országos Földhitelintézettről szóló, 1936:XIV.t.-cikkbe iktatott törvény, amely az előbb említett két intézet fúziójáról intézkedik. E törvény indokolása szerint a gazdaságpolitika céltudatos és okoszerű vezetése megkívánja, hogy a kormány állandóan figyelemmel kísérje a gazdasági és hitelélet alakulását. A kormány gazdasági és hitelpolitikai tervei között jelentős helyet foglal el a hitelszervezet egyszerűsítése, túlméretezettségének megszüntetése és ezáltal működésének gazdaságosabbá tétele. Ezeknek az elgondolásoknak alapján terjesztette a pénzügyminiszter a törvényjavaslatát a törvényhozás elé, amely a két hasonló célú és üzletkörű intézet egyesülésének előmozdítását szolgálja, abból a célból, hogy a bennük rejlő gazdasági erők összefogása és működésüknek gazdaságosabbá tétele által jól megalapozott új intézet álljon a gazdaközönség rendelkezésére. A törvény lehetővé teszi, hogy az 1863-ban alapított Magyar Földhitelintézet egyelőre ugyan csak gazdaságilag, szintén beolvadjon az új intézetbe. A Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete a

kis- és középbirtokosok hitelintézete volt, a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége főként birtokpolitikai műveletek pénzügyi lebonyolításával foglalkozott, míg a Magyar Földhitelintézet az ország egyik legrégibb, záloglevélkiadó intézete. Végeredményben mind a három intézetnek a célja mezőgazdasági hitelek nyújtása, ingatlaneldarabolásoknak, telepítéseknek és más birtokpolitikai műveleteknek végrehajtása, amelyek mellett az intézetek a pénzügyintézetek ügykörébe eső más üzletágat is művelnek. Ugy gazdasági, mint hitelügyi szempontból feltétlenül indokolt volt tehát a hasonló célú és üzletkörű intézetek üzletvitelének egyesítése, ami a kiadások terén megtakarításokkal járt és emellett hitelpolitikai szempontból, a kormány ellenőrzésének biztosítása mellett, a földbirtokpolitikai intézkedések bankszerű lebonyolítására is alkalmas. Az Országos Földhitelintézet, úgy mint az egyesülő intézetek, szövetkezet formájában működik. A közérdekű működést biztosítja az, hogy az alapszabályok megtartásának ellenőrzésére a pénzügyminiszter az intézethez kormánybiztost nevez ki, az alapszabályok módosításához a pénzügyminiszternek a földművelésügyi miniszterrel egyetértő jóváhagyása szükséges. Az intézet elnökét és alnökét az államfő, az intézet vezérigazgatóját pedig a pénzügyminiszter erősíti meg, az igazgatóság egy-egy tagját és helyettesüket a pénzügyminiszter illetőleg a földművelésügyi miniszter rendeli ki.

Az előbb felsorolt változások alapján, a pénzügyminiszterium 1913. évi ügybeosztása a következő volt: az 1913. évi ügybeosztás szerint a pénzügyminiszteriumnak az elnöki osztályon kívül 12 főosztálya, illetőleg 29 ügyosztálya volt. Az egyes osztályok ügykörébe az alábbi ügyek tartoztak:

Elnöki osztály:

Ügyköre:

A pénzügyminiszterium és segédhivatalainak, a pénzügyminiszterium gazdasági hivatalának, valamint a kincstári jogügyigazgatóságnak és a központi dohányjövődéki igazgatóság főnökének és főtanácsosainak és a fő- és székvárosi kir. adófelügyelőnek személyes ügyei.

A pénzügyminiszterium, annak segédhivatalai és a gazdasági hivatal szolgálatának berendezése és az ügymenet ellenőrzésére vonatkozó intézkedések.

A más miniszteriumok által közölt törvényjavaslatoknak közjogi szempontból való elbírálása és azoknak szakszempontból való elbírálás végett a szakosztályokkal leendő közlése.

A kereskedelmi és iparkamarák évi jelentéseinek ugyan-ezen módon való tárgyalása.

A miniszteriumban előforduló kényesebb és bizalmas természetű, valamint oly ügyek tárgyalása, melyeket a miniszter vagy államtitkár az elnöki osztályba utal.

Érintkezés az országgyűléssel és a két ház elnökével. Az országgyűlési tárgyalások, interpellációk és határozatok nyilvántartása és a pénzügyi törvények alakí kezelésé.

A pénzügyminiszterium kobeében előforduló irodalmi munkálatok ellátása, a könyvtár kezelése.

A "Pénzügyi Közlöny" szerkesztése.

A belkezelés ellátására szükséges minden intézkedés.

A kincstár adományozásától függő iskolai ösztöndíjak iránti tárgyalások.

A pénzügyi fogalmazói szakvizsga ügyei.

A szolgálati szabályok 391.§-ában említett hirdetések közzététele.

A pénzügyminiszterium ügykörére vonatkozó szolgálati szabályok módosítására és magyarázatára vonatkozó tárgyalások.

A kormány működéséről szóló jelentésnek elkészítése és a m.kir.közp.statistikai hivattalal való közlése.

A hiteltúllépések és előirányzat nélküli kiadásoknak a minisztortanácsban való bejelentése iránti munkálatok.

A pénzügyminiszterium összes személyzetének jutalmazási ügyei.

Allami munkásházak építési osztálya.

Ügyköre:

Állami munkástelepek ügyei.

I.főosztály.

Pénztári, hitel, vasuti és közgazdasági ügyek, valamint az illetménykérdések.

I/a.ügyosztály.

Költségvetési és zárszámadási ügyek.

Ügyköre:

Az állami költségvetés előkészítése és összeállítása.

Az állami zárszámadásra vonatkozó ügyek.

A közös költségvetésekre és zárszámadásokra, Bosznia és Hercegovina költségvetésére és zárszámadására, valamint általában a pénzügyminiszterium befolyása alá tartozó költségvetések és zárszámadásokra vonatkozó ügyek.

A törvényhozás, illetve a közös ügyek tárgyalására kiküldött országos bizottságok által engedélyezett hitelekkel szemben előforduló túlkiadásokra, valamint az előirányzat nélküli kiadásokra vonatkozó ügyek.

A közösügyi költségvetéshez való hozzájárulási arány

megállapítására és az Ausztriával való leszámolásra vonatkozó tárgyalások.

A katonai javadalmazások utalványozása.

A magyar-horvát pénzügyi egyezmény megújításával kapcsolatos és a magyar-horvát leszámolásokra vonatkozó tárgyalások.

A határőrvidéki beruházási alap ügyei.

Az állami bruttó-bevételekről és kiadásokról negyedévenként közzéteendő kimutatások egybeállítása.

A katonai beszállásolási törvények végrehajtásával összefüggő ügyek.

I/b. ügyosztály.

Illetménykérdések, nyug- és kegydíjügyek.

Az állami tisztviselők, altisztek, szolgák és egyéb alkalmazottak illetményeinnek és ellátásainak szabályozásával kapcsolatos ügyek és az ezekre vonatkozó törvényes intézkedések magyarázata.

Az állami tisztviselők, altisztek és szolgák nyugdíjazásáról szóló 1885. évi XI. t.-c. magyarázata.

Illetmény- és nyugdíjügyekben beadott panaszoknak a közigazgatási bíróság előtt való ellátása.

A pénzügyminisztérium befolyása más tárcabeli tisztviselők és szolgák, valamint azok özvegyei és árvái számára kegyelem útján kioszközlendő nyug- és kegydíjak, esetleg végkielégítések tekintetében.

A katonai özvegyek és árvák nyug- és kegydíjainak utalványozása, valamint a hadmentességi díj-alap kamatainak terhére eszközözlendő utalványozások.

A Magyarországot terhelő nyug- és kegydíjaknak Ausztriában, Bosznia és Hercegovinában vagy a külföldön való utalvá-

nyozása iránti intézkodések.

Egyes városoknak és községeknek új lakbérosztályba sorozására vonatkozó tárgyalások.

II. ügyosztály.

Hitolügyek.

Ügyköre:

Az államadósságokra vonatkozó minden ügy.

Állami hitelműveletek.

Az osztrák államadósságra vonatkozó ügyek, amennyiben erre a magyar pénzügyminisztérium igénybe vétetnék.

Az italmérési jog kártalanítása folytán keletkezett adósság kezelése.

Az ingó államvagyon kezelése.

A pénzforgalmi, hitel- és tőzsdeviszonyok nyilvántartása és az ezen ügyekre vonatkozó tárgyalások.

Bankok, takarékpénztárak és egyéb hiteltársulatok és intézetek alakulására és működésére vonatkozó ügyek.

A vizszabályozási, ármentesítési és árvédelmi ügyek, amennyiben ezek tárgya: a kölcsön vagy előleg engedélyezése.

A zágrábi földrengési kölcsön.

Szeged város rekonstrukciójára vonatkozó ügyek, a házak megvételére és eladására vonatkozólag foglalt rendelkezések végrehajtásának kivételével.

A nem közadók módjára behajtandó állami előlegek behajtása iránti intézkodések.

XVI. ügyosztály.

Vasuti és közigazdasági ügyek, az állampénztárak személyes ügyei, pénzkezelési szolgálat, tisztii biztosítékok és birói letétek, osztrák-magyar bank ügyei.

Ügyköre:

A pénzügyminisztérium közreműködése az állami vasutak igazgatóságában, befolyása a vasutépítési, csatornaépítési, folyamszabályozási és egyéb közlekedési vállalatok ügyeinek kormányhatósági intézésébe.

A helyiérdekű vasutakról szóló törvények és rendeletek alapján a pénzügyminisztériumot illető összes ügyek.

A személy- és áruszállítási díjakra vonatkozó tárgyalások.

Ipari ügyek, ideértve az állami adó és illetékkedvezményekre vonatkozó tárgyalásokat is.

A közgazdasági alap ügyei.

A biztosítási ügyet érintő törvényhozási és kormányintézkedéseket illető tárgyalás.

A találmányi szabadalmakról szóló 1895. évi XXXVII.t.-cikkből kifolyólag a pénzügyminisztérium ügykörét érintő ügyek.

Érintkezés az osztrák-magyar bankkal.

A szolgálati és tiszti biztosítékokra vonatkozó összes ügyek.

A bírói letétekre vonatkozó tárgyalások.

A központi, a budapesti IX. kerületi és zágrábi állampénztárak személyzetének ügyei.

Az állampénztárak és az adóhivatalok pénzkezelési szolgáltatására vonatkozó ügyek.

II. Főosztály.

Pénzügyigazgatóságok, Adóhivatalok ügyei.

III. Ügyosztály.

Adóhivatalok ügyei.

Ügyköre:

Az adóhivatalok személyzetének személyes ügyei, ideértve a fogyelmi ügyekkel kapcsolatos kártérítési ügyeket is.

Az adóhivatalok szervezésére, kezelésére és körülményeikben előforduló változásokra vonatkozó tárgyalások.

Az adóhivatalok ügykezelésének rendszeres ellenőrzése.

VIII. Ügyosztály.

Pénzügyigazgatóságok ügyei.

Ügyköre:

Mindazok a tárgyalások, amelyek a pénzügyigazgatóságok, a székesfővárosi adófelügyelő és a központi díj- és illeték-kiszabási hivatal személyzetének /:kivéve a földadónyilvántartási biztosokat és a kataszteri irattárt kezelő irodatisztekot:/ ügyeire vonatkoznak, ideértve a fogyelmi ügyekkel kapcsolatos kártérítési ügyeket is.

Az 1. pontban említett hivatalok adminisztratív ügyeire vonatkozó összes tárgyalások, /:a földadó nyilvántartás ellátására szükséges utiköltségekre vonatkozó ügyek kivételével:/

A pénzügyigazgatóságok ügykezelésének rendszeres ellenőrzése és helyszíni vizsgálata.

XX. Ügyosztály.

Horvát ügyek.

Ügyköre:

Horvát- és Szlavonorszáგokra és a volt horvát-szlavon határőrvidékre vonatkozó azon tárgyalások, melyek a pénzügyminiszterium egyéb szakosztályai körébe nem tartoznak.

A horvát-szlavon pénzügyi törvényszékek ügyei.

Horvát fordítási munkálatok.

III/a. Főosztály.

Adókiivetés.

IV/a. ügyosztály.

Az adókiivetésre vonatkozó ált. ügyek, ált. kereseti adó, hadmentességi díj, vadászati és fegyveradó-, nyeremény- és szállítási adóügyek; szabályrendeletek.

Ügyköre:

Az összes egyenesadó kivetésének megindítására, az adó kötelezettek és adótárgyak összeírására, az adókiszámítási javaslatok megbirálására vonatkozó munkálatok. Az adókiivető és felszólamlási bizottságok alakítása.

Az egyenes adók /:földadó kivételével:/ és a hadmentességi díj megállapításánál felmerülő kérdések, amennyiben az adóreformot nem érintik.

Az adókiivetési költségtérítményekre vonatkozó felebbezések elbirálása és a beszédésük iránti intézkedés.

Az adókiivetési költségtérítményekre vonatkozó felebbezések elbirálása és a beszédésük iránti intézkedés.

Az adókiivetési költségek címén engedélyezett hitel feletti rendelkezés.

Az országos betegápolási- és törvényhatósági pótagó, az útagó, a katonabeszállásolási és a kisdédóvótagi pótagó, a kereskedelmi és iparkamarai illeték, valamint a községi adó kiivetése iránti tárgyalások.

A névváltoztatások folytán szükséges intézkedések.

A közigazgatósági bizottságok félévi jelentései.

Az adókiivetéssel kapcsolatos ügyekre vonatkozó panaszoknak a közigazgatási bíróság előtti tárgyalása.

A közagó kiivetéséhez szükséges vallomások benyújtására, valamint az adókedvezményi igények bejelentésére kitűzött határ-

idők elmulasztásának elnézése.

Az üzletüket a monarchia mindkét állama területére kiterjesztő vállalatok adójának megállapítása.

Az egyenesadó és hadmentességi díjtörvények és szabályok áthágásából származó jövedéki vizsgálatok.

IV/b. ügyosztály.

Házadó, tőkekamat- és járadékadó s a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok adóztatására vonatkozó ügyek.

Ügyköre:

Az egyenes adóreform munkálatokra vonatkozó statisztikai adatoknak gyűjtése és összeállítása; az adóreform munkálatok kidolgozása és azok végrehajtásának előkészítése.

A hadmentességi díj reformjának tárgyalása.

Az egyenes adókon nyugvó helyhatósági pótlékok reformjára vonatkozó tárgyalások.

Az egyenes adók körében felmerülő elvi kérdéseknek tárgyalása, amennyiben azok az adóreformmal kapcsolatosak.

Az 1889. évi XXVIII.t.-c. 11.§-ának végrehajtása tárgyában kiadott utasításban foglalt teendőknek helyszíni ellenőrzése.

Az egyenes adó és hadmentességi díjhátrálékok kivételes rendezése.

III/b. főosztály.

Adóbehajtás és kezelés.

V/a. ügyosztály.

Egyenes adó kezelés és behajtás a vidéken.

Ügyköre:

Az egyenes adóknak, a hadmentességi díjnak és azok tartozékainak könyvelésére, nyilvántartására és beszédésére,

a községi adófükönyvek lerovási oldalának lezárására és az adóleszámolásokra vonatkozó összes intézkedések.

Az egyenes adóknak, a hadmentességi díjnak és azok tartozékainak behajtása és az ezzel kapcsolatos összes tárgyalások és intézkedések.

Az adóbeszedési és behajtási hitelek kezelése s az adóbeszedéssel és behajtással foglalkozó közegek jutalmazása.

A behajthatatlan adók törlése, fizetési halasztások engedélyezése, ideértve azon halasztásokat is, melyek adó- és illetéktartozásokra együttesen vonatkoznak.

A kir. pénzügyigazgatóságok adóügyi kezelésének és a behajtási eljárásnak esetről-esetre elrendelendő helyszini ellenőrzése.

Az adóbehajtással kapcsolatos ügyekben a közigazgatási bíróságnál a kincstár képvisellete.

Jegyzet. Az itt felsorolt teendők a székesfővárosra nézve az V/b. ügyosztályba tartoznak. Ugyszintén oda utalvák az adóügyi kezelés körében felmerülő elvi jelentőségű intézkedések.

V/b. ügyosztály.

Az egyenes adók módjára behajtandó köztartozások. Egyenesadó kezelés- és behajtás a székesfőváros területén. Elvi ügyek.

Ügyköre:

A székesfőváros területén az egyenes adóknak, hadmentességi díjnak és azok tartozékainak kezelésére és behajtására, továbbá a behajtással foglalkozó közegek jutalmazására vonatkozó mindazon teendők, melyek a pénzügyigazgatóságokat illetőleg az V/a. ügyosztály ügykörét képezik. Az adóügyi kezelés /Behajtás/ körében felmerülő elvi jelentőségű ügyek.

Az inségkölcsonök és a vizitársulatok által kivetett

kölcsönök és kezelési költségjárulékok beszedésére és behajtására vonatkozó teendők, nemkülönben végső fokon való határozás a behajtás során felmerülő vitás kérdések, panaszok és igények tárgyában.

A szőlődézsma,- maradvány- és irtványföldváltás,- valamint a majorsági zsellérföldváltás tartozások rendezése, behajtása és törlése.

A szőlő felujítási kölcsönök behajtásával kapcsolatos intézkedések.

A helyhatósági pót adók, birtokrendezési költségek, bűnügyi költségtérítmények, országos tanítói nyugdíjjárulékok, kereskedelmi és iparkamarai illetékek, bányamérnökilletékek, kir. közjegyzői díjak, erdőkezelési járulékok, betegsegélyező pénztári járulékok, s egyéb ily természetű köztartozások kezelése és behajtása körében felmerülő összes teendők.

Az egyenes adók behajtása során a kincstárnak a bíróságok előtti képviseltetésével kapcsolatos tárgyalások és intézkedések. Perköltségek, perköltségtérítmények.

Az ingatlan árveréseken az egyenes adók s azok módjára behajtandó köztartozások miatt szükség s részvételre, valamint az árveréseken esetleg megvett ingatlanok eladására vonatkozó intézkedések.

A községi és törvényhatósági közegek elleni fegyelmi ügyek.

A fentebb részletezett ügyekben tárgyalás a m.kir. közigazgatási bírósággal s a szükséghez képest a közigazgatási bíróság előtti képviselet iránt teendő intézkedések.

IV. főosztály.

Bélyegjövedék, jogilletékek és díjak.

VI. ügyosztály.

Bélyegjövedék és díjak.

Ügyköre:

A központi bélyegraktár és bélyegjelző hivatal kezelési és személyes ügyei.

A díjakra, bélyegre, kártyabélyegre, felemelt illetékekre és büntetésekre vonatkozó tárgyalások, amennyiben jogilletékekkel kapcsolatban nincsenek.

VII. ügyosztály.

Jogilletékek.

Ügyköre:

A jogilletékekre, illetékegyenértékre vonatkozó minden ügy, ideértve az azok behajtására és fizetési halasztások megadására vonatkozó intézkedéseket, valamint a büntetések kegyelem útján való elengedését is.

Azon díj-és bélyegilletéki ügyek, melyek jogilletékekkel kapcsolatosan fordulnak elő.

A bélyeg és jogilletékek reformjára vonatkozó adat- és anyaggyűjtés és a reformmunkálat előkészítése.

Az értékpapír forgalmi adóra vonatkozó tárgyalások és a pénz- és rendbirságok elengedése.

Az összes jog- és bélyegilletékek s illetékegyenértéki ügyek, továbbá az értékpapírforgalmi adóra vonatkozó panaszoknak a közigazgatási bíróság előtt leendő ellátása.

V/a. főosztály.

Cukor, szesz-, sör- és ásványolajadók, borital és húsfogyasztási adó.

IX/a. ügyosztály.

Szeszadó, szeszadópótlék, szeszkontingens és a szeszátutalási eljárásra és a pénzügyi /:jövődéki:/ büntető eljárásra vonatkozó ügyek.

Ügyköre:

A szeszadóra és szeszadópótlékra vonatkozó minden ügy.
Az égetett szesz folyadékok átutalására vonatkozó ügyek.

A szeszkontingensre vonatkozó minden ügy.
Az égetett szesz folyadékok nagyban való eladására vonatkozó ügyek.

A műszaki ellenőrök személyzeti ügyei.

A pénzügyi /:jövedéki:/ büntető eljárásra vonatkozó elvi természetű ügyek.

IX/b. ügyosztály.

Ásványolaj-, cukor- és söradók, borital- és húsfogyasztási adó, a cukorgyári főellenőrök és ellenőrök személyes ügyei, valamint a városok, stb. fogyasztási adó természetű jövedelmeire vonatkozó ügyek.

Ügyköre:

A cukoradóra, söradóra, söradópótlékra és ásványolajadóra vonatkozó minden ügy.

A cukorgyári ellenőrök összes ügyei.

A borital és húsfogyasztási adókra, valamint ezen adók beszedési jogának biztosítására vonatkozó minden ügy.

A szeszitalmérés adó, cukor- és sörfogyasztási adóhátralékok behajtására, törlésére és helyesbitésére vonatkozó minden ügy.

Az omlított adónemek körül elkövetett kihágási esetek miatt kirótt büntetéseknek kegyelem útján való elengedésére vonatkozó tárgyalások.

A cukor, sör- és ásványolajadónak a fogyasztási terület részére való biztosítása iránti ügyek.

A városok és községek fogyasztási adó természetű jövedel-

meinek rendezéséről szóló törvények végrehajtásából folyó minden ügy.

V/b. főosztály.

Italmérési ügyek.

X/a. ügyosztály.

Italmérési jövedéki ügyek.

Ügyköre:

Italmérési engedély ügyek /:az égetett szeszes italoknak nagyban való elárusítására és a denaturált szesznek kismértékbeni elárusítására vonatkozó kihágások kivételével:/.

Italmérési ügyek.

Az italmérési jövedékre vonatkozó általános és elvi jelentőségű intézkedések /:az égetett szeszes italoknak nagyban való elárusítására és a denaturált szesznek kismértékbeni elárusítására vonatkozó kérdések kivételével:/

Jegyzet: Az 1-3. pontok alatt felsorolt teendőket a székesfővárosi, budapestvidéki, aradi, gyulai, beregszászi, nagyváradi, makói, szegedi, debreceni, lugosi, máramarosszigeti, nyiregyházai, nagykárolyi, zilahi, temesvári, nagybecskereki és az összes királyhágóntúli kir. pénzügyigazgatóságok területére látja el, míg a többi pénzügyigazgatóságra a X/b. ügyosztály illetékes.

X/b. ügyosztály.

Italmérési jövedéki ügyek.

Ügyköre:

Italmérési engedély ügyek /:az égetett szeszes italoknak nagyban való elárusítására és a denaturált szesznek kismértékbeni elárusítására vonatkozó engedélyügyek kivételével:/.

Italmérési jövedéki kihágási ügyek /:az égetett szeszes

italoknak nagyban való elárusítására és a denaturált szesznek kismértékbeni elárusítására vonatkozó kihágások kivételével.

Italmérési illetékügyek.

VI. főosztály.

A pénzügyőrség és fogyasztási adóhivatalok személyes ügyei, valamint a határvám.

XI. ügyosztály.

Pénzügyőrség és fogyasztási adóhivatalok személyes ügyei és a jövedéki birságalapra vonatkozó ügyek.

Ügyköre:

A pénzügyőrség összes ügyei.

A jövedéki birságalap iránti intézkedések.

A fogyasztási adóhivatalok személyzetének összes ügyei.

XII. ügyosztály.

Határvám.

Ügyköre:

Az összes határvám ügyek.

Az összes vámhivatalok személyes ügyei.

A posta jövedéki jellegéből folyó ügyek.

VII. főosztály.

Kincstári bányászati üzemek, vasművek, szénbányászat.

XIV. ügyosztály.

Kincstári bányászati üzemek.

Ügyköre:

Fém- és opálbányászat.

Sótermelés.

Fémkohászat.

Pénzverés, fémjelzés, arany és ezüstbeváltás.

Bányászati és erdészeti főiskola és bányaiskolák.

A m.kir. állami vasgyárakra vonatkozó ügyek.

A bányaigazgatóságok, főbánya és bányahivatalok, a kohó és vegyelemző hivatalok, a pénzvörő-, főkémiő-, fémjelző- és az arany-ezüst-beváltó hivatalok személyzetének személyes ügyei.

XIV.v. ügyosztály.

Vasművek.

XIV.sz. ügyosztály.

Szénbányászat.

VIII/a. főosztály.

Dohányegyedáruság, lottó- és sójövédék, állami jószágok és jogügyek.

XIII. ügyosztály.

Dohány- és lottójövédék.

Ügyköre:

A dohányjövédékre vonatkozólag a miniszteriumnak fenn-tartott összes tárgyalások és a dohányárulási engedélyekre vonatkozó ügyek.

A dohányárú raktárak és ezek személyzetének ügyei.

A dohányjövédéki központi igazgatóságnak s az ez alá rendelt hivataloknak a miniszterium elhatározása alá tartozó ügyei, a dohányjövédéki központi igazgatósági főnök és pénzügyi főtanácsosok személyes ügyeinek kivételével.

A lottójövédék, osztálysorsjáték és a jótékony célú m.kir.államsorsjáték, valamint a tárgysorsjátékokra vonatkozó ügyek.

A budapesti lottójövédéki igazgatóság személyes ügyei.

A lőporegyedáruságnak pénzügyi szempontból elbírálás alá kerülő ügyei.

XVII. ügyosztály.

Jogügyek, állami jószágok eladása, állami hidak és épületek, a kincstári kegyuraságból folyó ügyek és sójövedék.

Ügyköre:

A pénzügyigazgatás körében felmerülő jogügyek, birtokrendezések és az úrbéri viszonyokból eredő jogi kérdések.

A fennállott és jelenleg fennálló egyházi viszonyokból származó kérdések; kegyurasági ügyek.

Az 1848. és 1866. évekből származó hadikárok megtérítésére vonatkozó tárgyalások.

Talált kincsek, kobozványok; szállományok.

Az 1850-ben elfoglalt megyei házi pénztárak vagyoni állapotára vonatkozó tárgyalások, ideértve a megyei ingatlan birtok eladásából vagy bérletéből befolyt összegek iránti tárgyalásokat is.

A budapesti kincstári jogügyigazgatóság /:a főnök és a főtanácsosok kivételével:/ és a kincstári ügyészségek személyes ügyei.

Az 1889:XXXI.t.-c. 8.§-ának végrehajtására vonatkozó intézkedések.

A budapesti állami hidak minden ügye, a személyzeti ügyekkel együtt.

Az út-, hid- és révvámokra vonatkozó ügyek és a budapesti csavargőzös vállalatra vonatkozó ügyek.

A Horvát-Szlavonországban fekvő állami jószágok ügyei.

Az állami épületekre vonatkozó ügyek.

A katonai kormányzat kezelésében és használatában lévő ingatlanokra vonatkozó tranzakciók.

A sójövedékre vonatkozó összes ügyek, beleértve a só eladására, beszerzésére, sóárak megállapítására, denaturált só

és marhasó engedélyezésére és eladására vonatkozó ügyeket, a sójövedék szolgálatában álló összes alkalmazottak személyes ügyei.

VIII/b. főosztály.

Bányahatóságok, bányászati közigazgatás.

XV. ügyosztály.

Bányahatóságok és bányászati közigazgatás.

Ügyköre:

A bányászat fölötti főfelügyelet, állami és nemzetgazdasági tekintetben.

A bányatörvény végrehajtása, nevezetesen: a bányahatóságok határozatai ellen beadott felfolyamodások legfelső fokon való elintézése.

A bányászatra vonatkozó törvényhozási munkálatok előkészítése.

A bányahatóságok szervezete és azon hatóságok személyes ügyei.

IX. főosztály.

Országos kataszteri felmérés, földadónyilvántartás és állami nyomda.

XVIII. ügyosztály.

Országos kataszteri felmérés és állami nyomda.

Ügyköre:

Allandó földadó kataszter munkálataira vonatkozó technikai, közigazgatási és személyi ügyek.

Az államnyomda ügye: az értékpapírok előállítását ellenőrző bizottság tagjainak kinevezése.

XIX. ügyosztály.

Földadó nyilvántartás.

Ügyköre:

A földadó kivetésőre és nyilvántartására vonatkozó minden ügy, kivéve a földadó évenkénti kivetésének megindítására vonatkozó intézkedések.

Az 1885:XXII.t.-c. alapján rendszeresített helyszinlelési **közegok**, földadónyilvántartási biztosok, kataszteri irattári kezelő irodatisztek és a kolozsvári kataszteri igazgatóság személyes ügyei.

A földadó-nyilvántartás ellátására szükséges utiköltségek engedélyezése.

A szőlőterületeknek adandó adókedvezmények.

Az olomi csapások által okozott károkra vonatkozó adóelengedés.

A szőlődézsma váltság tartozások rendezése.

Számvevőségi igazgatói osztály.

Számviteli ügyek, a számvevőségek személyi és az állami számviteli vizsgabizottság ügyei.

Ügyköre:

Az állami számvitelről szóló 1897:évi XX.t.-c. rendelkezéseiből folyó intézkedések.

A vármegyék pénztári és számvevőségi teendőinek ellátásáról szóló 1902. évi III.t.-c.-nek a vármegyei közigazgatási és gyámügyi számvitel, valamint a járási számvevői intézmény körébe vágó rendelkezéseivel összefüggő intézkedések.

A számviteli utasítások és szabályrendeletek készítése s a fennálló értelmezése.

A pénzügyminiszteri számvevőség, valamint az utalványozási joggal felruházott pénzügyi hatóságok és hivatalok mellé

rendelt számvevőségek, továbbá a járási számvevők személyi ügyei, ideértve a fegyelmi ügyekkel kapcsolatos kártérítési ügyeket is.

Az államszámvitelteni állami vizsgáló bizottság ügyei.

Az 1914., valamint az azt követő háborús évek során, a háborús szükségletekről való gondoskodás, különböző hitelműveletek /hadikölcsönök/ a hadisegély ügyek vették igénybe nagy mértékben a pénzügyminiszterium ténykedését. Ezen időszak egyik legfontosabb törvényalkotása a Pénzintézeti Központról szóló 1916:XIV.t.-c., amely^{a/} közgazdasági élet terén biztosítja a pénzügyminiszter befolyását. E törvényt módosította az 1920:XXXVII.t.-c. illetve az 1926:XIII.t.-c. Az intézet célját a törvényjavaslat indokolása a következőkben jelöli meg: Már a háború kitörése előtt általánossá kezdett válni az a nézet, hogy a pénzintézeti kérdés úgy elsősorban maguknak a pénzintézeteknek, mint a betevő és a hitel igénybevételére utalt közönségnek, de nem utolsó sorban a pénzintézetek részvényeseinek érdekében is, mielőbb szabályozást igényel. A törvény a pénzintézeti kérdés oly megoldását célozza, hogy a pénzintézetek egy kellő tekintéllyel bíró, megfelelő tőkeerővel rendelkező önkormányzati szervvel birjanak, amelynek feladata odahatni, hogy tagjai tőkeerejükkel arányban álló működést fejtsenek ki és a gazdasági érdekeket minél tökéletesebb mérvben és módokon elégithessék ki. Az 1926:XIII.t.-c. 1.§-a szerint: Az 1916:XIV.t.-c. értelmében szövetkezeti alakult Pénzintézeti Központ célja a Magyarország területén működő pénzintézetek és ezek révén a közgazdaság érdekeinek ápolása és előmozdítása. Evégből állandóan figyelemmel kíséri a hazai pénzintézetek üzletvitelét és ügyvitelét, az így szerzett adatokat megfelelően feldolgozza; a pénzügyminiszter utasítására

a bank- és pénzváltóüzlettel foglalkozó kereskedelmi cégek-
nél, valamint értékpapír kereskedőknél közhitei szempontból
felülvizsgálatot tart. Közreműködik abban, hogy a pénzpiac
egészséges fejlődése érdekében a pénzintézetek ügyvitele és
ügykezelése lehetőség szerint egyöntetű elvek alapján történjék,
továbbá, hogy a pénzintézetek ügyvitelében a közgazdaság ér-
dekeinek megfelelő elvek érvényesüljenek. Tagjainál felülvizs-
gálatot /revíziót/ tart, tagjainak különösen olyankor, amikor
hitelszükségletüknek a rendes hitelforrások útján való kielé-
gítése nehézségbe ütközik, hitelt nyújthat. Közreműködik a
pénzintézetek egyesülésénél vagy felszámolásánál. Vállalatok,
testületek és magánosok megkeresése alapján elvállalhatja ezek
részére a könyvvizsgálat /revízió/ körébe eső vagy hasonló mun-
kálatok elvégzését, közművelődési vagy más közérdekű egyesü-
letek és intézetek megkeresésére vagy az illetékes miniszter
felhívására elvállalhatja az ilyen intézet /egyesület/ pénz-
ügyi ügykezelésének, könyvvitelének és általában gazdálkodásá-
nak felülvizsgálatát. A pénzpiac érdekében pénzintézetek együt-
tes műveleteiben részesedést vállalhat, stb.

A Pénzintézeti Központ megbízásából az állami pénzügyi
igazgatás körébe eső teendőket is ellát. Így a pénzügyminisz-
ter megbízásából gondoskodik az állami osztálysorsjáték rende-
zéséről /1917:IX.t.-c.16.§./ a tényleges szolgálatban álló
és nyugdíjas köztisztviselőknek kölcsönöket nyújt /1918:XII.
t.-c./, közreműködik oly állami hitelműveletek végrehajtásában,
amelyeket a pénzügyminiszter törvényes felhatalmazás alapján
foganatosít és ellátja az államadósságokkal kapcsolatosan
azokat a teendőket, amelyekkel a pénzügyminiszter megbizsa.

A szövetkezeti alakjában szervezett Pénzintézeti Központ
tagjai egyrészt azok a pénzintézetek, amelyek kötelékébe

beléptek, másrészt pedig az államkincstár.

Az intézet elnökét a pénzügyminiszter előterjesztésére az államfő nevezi ki, az alapszabályok módosításához a pénzügyminiszter jóváhagyása szükséges. Az igazgatóságban helyet foglal a pénzügyminiszternek vétőjoggal felruházott képviselője, a vétőjog gyakorlása esetén az óvás a pénzügyminiszter döntéséig felfüggesztő hatállyal bír.

Az összeomlás, az ország megcsonkítása, valamint az idegen megszállások következtében leromlott pénzügyi és gazdasági helyzet helyreállítása, a pénzügyminiszteriumra rendkívül súlyos feladatokat rótt. Az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében a megfelelő takarékosági és racionalizálási intézkedések foganatosítottak, szükségessé vált a közszolgáltatások egész rendszerének megreformálása, de emellett új bevételi forrásokról való gondoskodás is. Az úgyszólván naponkint változó gazdasági helyzet azonban állandó jogszabályalkotást nem tett lehetővé és több ezerre tehető azon rendeletek száma, amelyek ezen időszak alatt az államháztartási és gazdasági élet helyreállítása érdekében hozattak és amelyeknek végrehajtása a pénzügyi közigazgatástól szinte emberfeletti munkát követelt. Az ez időszakban alkotott törvények közül a legfontosabbak a forgalmi adóra vonatkozó törvények és a vagyonváltság törvények, amelyeknek végrehajtása két ügyosztály szervezését tette szükségessé.

Az állam pénzügyeinek rendezésére irányuló tervnek, különösen pedig a vagyonváltságról és az államadósságok rendezéséről szóló törvények végrehajtásánál való közreműködésre az 1921:V.t.-c. életre hívta az Országos Pénzügyi Tanácsot, amely az 1928. évig működött.

A költségvetési törvény végrehajtása terén az 1920: XXVIII.t.-c. a pénzügyminiszter részére az eddiginél nagyobb hatáskört biztosít, az utalványozási jognak újabbi szabályozásával. A törvény az utalványozási jogot olyképen szabályozza, hogy az elodázhatatlan vagy pedig az oly időben felmerülő pótvagy rendkívüli hitelek engedélyezését, amelyek az országgyűlés együtt nem léte idején merülnek fel, - csakis a pénzügyminiszter bocsáthatja rendelkezésre. A költségvetési törvény végrehajtása szempontjából pedig úgy rendelkezik a törvény, hogy az állami költségvetésben engedélyezett hiteleket a pénzügyi viszonyokhoz képest a pénzügyminiszter bocsátja az egyes miniszteriumok rendelkezésére.

A békeszerződés végrehajtásával kapcsolatos ügyek, úgymint a háborús tartozások és követelések rendezése, az Ausztriával fennállott közösség közösség felszámolása, a békeszerződésben Magyarországra rótt jóvátételi kötelezettségekkel kapcsolatos ügyek lebonyolítása jórészt szintén a pénzügyminiszteriumra hárult. Az 5.291/M.E. 1919. számú rendelettel a külügyminiszter fennhatósága alatt szervezett "M.kir. felszámoló hivatal a békeszerződés végrehajtására" 1921. január havában a pénzügyminiszteriumba olvasztatott be.

A "Budapesti állami hidak" és a "Budapesti állami alagút" kezelése az 1921/22. költségvetési évben a kereskedelemügyi tárca kezelésébe adatott át.

Az 1921:XXIII.t.-c. 20.§-a ^{a/}volt cs.és kir. közös hadügyminiszterium által gyakorolt lőporegyedáruságot - amelyet az 1853. évi március 31-^e-i császári nyílt parancs állapított meg, - mindennemű robbanó anyagra kiterjesztette, az igazgatást a kereskedelemügyi miniszterre bízta, aki az egyedáruság ügyeiben a honvédelmi miniszter és a pénzügyminiszterrel egyetértve

jár el.

Az 1923:XXXII.t.-c. megszüntette az állami szénbányák központi igazgatóságát, ügyköre 1923. november hó 1-jével a pénzügyminiszteriumba olvasztatott be /XV/b. ügyosztály/.

Az 1923:XXXIII.t.-c., amelynek felhatalmazása alapján a kincstár a **Hangya** szövetkezet tartozásaiért készfizetői kezességet vállalt, a szövetkezet közérdekű működésének ellenőrzése végett feljogosítja a pénzügyminisztert, hogy a szövetkezet igazgatóságában egy kiküldött taggal képviseltesse magát.

Az összeomlást és a forradalmi időket követő időszak legjelentősebb törvényalkotása, az államháztartási helyzet egyensúlyának helyreállításáról szóló 1924:IV.t.-cikk, amely törvény felhatalmazza a kormányt, hogy a Nemzetek Szövetségének közbenjöttével külföldi kölcsönt vehessen fel, az államháztartási helyzetnek a megállapított program szerint történő rendezése érdekében pedig a pénzügyminiszternek ^{a/} kellő felhatalmazást megadja. A törvény értelmében a pénzügyminiszter a pénzügyi közigazgatás szervezetét, az egyes szervek hatáskörét és elnevezését, valamint az eljárási szabályokat rendelettel ugyanabban szabályozhatja. Ennél a szabályozásnál szem előtt kell tartani, hogy az állampénztárakat a pénzkezelés alól leendő tehermentesítésük mellett, elsőfokú pénzügyi hatóságokká kell átalakítani, a pénzkezelést oly módon kell szabályozni, hogy az összes bevételek a felállítandó jegybankhoz folyjanak be, még pedig vagy közvetlenül, vagy a ^{Pósta} takarékpénztár útján. A számvitel rendszere a törvény felhatalmazása alapján a legfőbb állami számvevőszék elnökével egyetértve, a változott viszonyoknak és az egyszerűsítés kívánalmainak megfelelően módosított. Felhatalmazást kapott a pénzügyminiszter, hogy a pénzügyi törvényekről, utasításokról és rendeletekről hivatalos össze-

állításokat adhat ki és azokban az eljárási szabályokat, illetve a hatóságokat már az új szervezetnek megfelelően állíthatja be. A kiadások apasztása érdekében felhatalmazást kapott a kormány, hogy az állami feladatok intézésének lehető egyszerűsítése és összevonása, a jogorvoslatok lehetőségének a legkisebb mérvre való szorítása, az eddig magasabb fokú hatóságok vagy hivatalok által ellátott teendőknek alsóbbfokú hatóságok vagy hivatalokra való átruházása által, általában pedig a gazdaságosság elvének a közigazgatás egész téren való érvényre juttatása érdekében - a fennálló törvényektől eltérőleg is - megteheti a szükséges intézkedéseket arra nézve, hogy az állami közigazgatás körében megmaradó feladatok ellátása az állam teherbíró képességével helyes összhangba hozassék. Felhatalmazást kapott a kormány arra, hogy a közzolgálati alkalmazottak létszámát az előbb említett takarékosági rendszabályok figyelembe vételével újból megállapíthassa, a szükséges létszámapasztást végrehajthassa és a közzolgálati alkalmazottak illetményeit újból rendezhesse.

Felhatalmazást kapott a kormány, hogy a vármegyék és községek /városok/ háztartásának rendezése érdekében is megtehesse a szükséges intézkedéseket.

A bevételek fokozása céljából felhatalmazást ad a törvény a közzolgáltatásoknak az addigi teljesen labilis papirkorona alapon történő kivétele és beszedése helyett az aranykorona értékének alapulvétele mellett történő kivételére és beszedésére, az egyenes adók és illetékek tételeinek újabb megállapítására és egyes közzolgáltatásoknak teljes újjászervezésére. Ez utóbbi felhatalmazás alapján az eddig tőkekamat- és járadékadóval, a nyereségyadóval, a szállítási és vasúti hadiadóval, tehát egyenes adókkal megrótt jövedelmek ezután illetékkel

rovattak meg, ezenkívül kimondja a törvény, hogy a vadászjegyek és fegyverigazolványokat ezután szintén illeték alá kell vonni.

A törvény intézkedése alapján bevételeket ezentúl a pénzügyminiszter központilag kezeli és ő osztja fel a havonta kiadható összegeket az egyes tárcák között. Ezen célból, az állami költségvetés keretében, az egyes ágazatokkal való előzetes tárgyalás alapján ágazatok szerint havonként megállapítja a kiadások és bevételek előirányzatát. Felhatalmazza az előbb említett törvény továbbá a kormányt, hogy az állami üzemeknek önálló vagy részben önálló szervezetet adhat.

A törvény végrehajtása kapcsán az állampénztárak által lebonyolított állami pénzkezelés 1924. július hó 1-jével a m.kir. postatakarékpénztárra és a Magyar Nemzeti Bankra ruházott át. Az 1924. évi július hó 1-jétől az összes állami bevételek a postatakarékpénztár útján az Magyar Nemzeti Banknál vezetett gyűjtőszámlára folynak be. A bevételi számlákkal kizárólag a pénzügyminiszter rendelkezik, viszont az egyes miniszteriumok kiadási számláit a tényleges szükséglothez mértén havonként a pénzügyminiszter dotálja. Ezzel az intézkedéssel a költségvetés bruttó számadási rendszere teljesen biztosított, az állami pénzkezelés áttokinthetővé vált, mert az állam pénzügyi helyzete, igazgatási ágankénti részletezéssel bármikor megállapítható, ami az állampénztári kezelés idején csak hosszas levelezéssel útján volt elérhető, de emellett az a hátránya is meg volt, ^{hogy} a jelentések feldolgozása után megállapított pénzügyi helyzet a tényleges állampénzügyi helyzettel már nem volt azonos.

A postatakarékpénztári pénzkezelés folyamányaként az 1926:XIV.t.-c. a postatakarékpénztárt a kereskedelmügyi minisz-

ter fennhatósága alól a pénzügyminiszter fennhatósága alá helyezte.

A Magyar Nemzeti Bankról szóló 1924:V.t.-c. értelmében a kormány felügyel arra, hogy a Bank a törvényeknek és az alapszabályoknak megfelelően működjék. Ennek a felügyeletnek gyakorlására az államfő, a pénzügyminiszter előterjesztésére a Bankhoz kormánybiztost és ennek helyettesét rendeli ki.

Az államháztartási helyzet egyensúlyának biztosítására irányuló intézkedések végrehajtása során az állami alkalmazottak létszámának megállapítása, az illetmények szabályozása a pénzügyminiszter feladatává tétetett oly módon, hogy minden e téren alkotandó jogszabályhoz a pénzügyminiszter előzetes hozzájárulása szükséges. Az 1925. évi 2.533/M.E. számú rendelet értelmében az állami tényleges alkalmazottak /üzemi alkalmazottak kivételével:/ illetményeinek utalványozása, az összes bármely címen élvezett nyugellátások megállapítása, utalványozása és az összes számfejtési és nyilvántartási munkálatok elvégzése, központosítva, a pénzügyminiszter fennhatósága alá tartozó központi illetményhivatal útján történik.

Az önkormányzati testületek háztartásának ellenőrzésével kapcsolatosan az 1924:IV.t.-c., valamint az 1927:V.t.-c., illetve ezen törvény hatályát meghosszabbító 1934:XIII.t.-c. elrendeli, hogy abból a célból, hogy a szükséges takarékoság az önkormányzati testületek háztartásában és az önkormányzati adók megállapításánál is érvényre jusson, az önkormányzati testületek költségvetését a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértve hagyja jóvá. Ezen ügyek ellátására a pénzügyminiszterium kebelében külön ügyosztály szerveztetett.

Az 1924:XIX.t.-c. a vámjogot szabályozza. Magyarországnak olyan kodifikációja, amely a vámjogot kimerítően és rend-

szóresen szabályozta volna, nem volt. Vámjogi önállóságunkat az osztrák kormány az 1850. évben megszüntette. A magyar alkotmánynak az 1867. évben történt visszaállítása után az 1867:XVI.t.-cikkkel törvénybe iktatott, Ausztriával kötött vám- és kereskedelmi szövetség alapján a két állam mindogyike a vámjogi autonomia fenntartása mellett azonos vámtarifát fogadott el és 10-10 évenként megújított megállapodások alapján közös vámterület létesült. Az 1907:LIII.t.-c. törvénybe iktatta az autonom magyar vámtarifát. E törvény meghozatala azonban azért vált szükségessé, mert 1907-ben az osztrák parlamenti helyzet következtében kétségessé vált, hogy a magyar és osztrák kormány között lefolyt tárgyalások során létrejött megállapodások Ausztriában kellő időben törvényerőre emelkednek-e.

Erre azonban nem került sor és az 1908:XII.t.-cikkkel újból életbe lépett a szerződéses vámtarifa.

A Monarchia felbomlásakor a szerződéses vámtarifa és a szerződéses vámterület automaticce megszűnt és életbelépett az 1907:LIII.t.-cikkbe iktatott autonom magyar vámtarifa. Az összeomlás után, a korona elértéktelenedés következtében a vámtarifa tételci több ízben módosítottak, míg azután az 1924:XIX.t.-cikkben a vámjog és az 1924:XXI.t.-cikkkel a vámtarifa törvényhozásilag szabályoztatott.

Az 1931:XXI.t.-c. értelmében minden törvényhatósági vagy községi önálló vagyonkezelési, közigazgatásilag kezelt vagy kereskedelmi jogi formában megalakult közüzemnek vagy vállalatnak létesítéséhez, illetőleg kibővítéséhez a belügy-miniszternek, a kereskedelemügyi miniszterrel és a pénzügyminiszterrel egyetértve kiadott engedélyre szükségos.

A 4.250/1925.M.E.számú rendelet alapján az állami vas-
művek mint állami vas-, acél- és gépgyárak külön jogi személyként
cégjegyeztettek. A vállalat a kereskedelemügyi miniszter ellenőrzé-
se alá rendeltetett s így a pénzügyminiszterium addigi közvetlen
fennhatósága megszűnt.

Itt megemlítem, hogy az állami üzemek mindegyike valamely
miniszterium fennhatósága alá van rendelve, de a legfőbb állami
számvevőszék, valamint a pénzügyminiszter ellenőrző befolyása
biztosítva van. Ezt az ellenőrzést a pénzügyminiszter egyrészt
az üzembe delegált kiküldöttei, /:pl. a Máv-nál a 8.022/1924.M.E.
számú rendelet alapján:/, másrészt pedig azáltal gyakorolja, hogy
az államháztartás, valamint az államvagyon szempontjából fontosság-
gal bíró minden kérdésben előzetes hozzájárulása kieszközlendő.
Altalában pedig megemlítendő, hogy a pénzügyminiszterium résztvesz
mindazoknak a közgazdasági ügyeknek intézésében, amelyek államház-
tartási és pénzügyi kihatással bírnak. Ez a körülmény követeli
meg azt, hogy az ilyen célú szakbizottságokban a pénzügyminiszter
kiküldöttjével képviselve legyen.

A volt m.kir. népjóléti és munkaügyi miniszterium hatás-
körének megoszlásáról szóló 1932. évi 3.600/M.E. számú rendelet
értelmében 1932.évi július hó 1.-jétől a pénzügyminiszterium ha-
táskörébe utaltattak:

a tisztviselői betegsegélyezés ügyei, /:O.T.B.A.:/

A népjóléti és munkaügyi miniszterium szolgálatából 1932.
évi július hó 1.-je előtt kivált tisztviselők és más alkalmazottak,
valamint hozzátartozóik ellátási ügyei.

Az 1931:XXVI.t.-c., illetve az 1932:VII.t.-cikkben kapott
felhatalmazás alapján kiadott 4.600/1933.M.E. számú rendelet értel-
mében a köztámogatásban részesülő részvénytársaságok és szövetke-
zetek állami felügyelet alatt állanak. Az állami felügyeletet

a pénzügyminiszter gyakorolja.

A rendelet az abban tételesen felsorolt feltételek fennforgása esetén kiterjed:

A részvénytársaságokra és szövetkezetekre,
az önkormányzatok és közalapítványok /:a vallás- és tanulmányi alap kivételével:/ érdekeltségébe tartozó társaságokra és közművekre,

a közérdekű testületekre és egyesületekre.

Nem terjed ki azonban a rendelet hatálya a Magyar Nemzeti Bankra, a Pénzügyintézeti Központra és az Országos Központi Hitelszövetkezetre.

Az állami felügyeletet a pénzügyminiszter az erre a célra szervezett felügyelő hatóság vagy esetleg kormánybiztos útján gyakorolja.

A pénzügyminiszter bányahatósági jogkörének a kereskedelemügyi miniszterre történő átruházásáról szóló 1933:XXII. t.-c. értelmében az 1933/34. költségvetési évben a bányakapitányságok a pénzügyminiszter fennhatósága alól a kereskedelemügyi miniszter fennhatósága alá kerültek. Ugyanebben a költségvetési évben a budapesti állami alagút a pénzügyi tárca kezeléséből a kereskedelemügyi tárca kezelésébe adatott át.

Az 1933/34. költségvetési év során azok az állami kegyuri terhek, amelyeket a pénzügyi tárca kezelt /:állami ingatlannal nem kapcsolatos terhek:/, a vallás- és közoktatásügyi tárca kezelésébe adattak át.

A pénzügyminiszter felügyelete alól a Kormányzó Ur Ő Főméltóságának 1928. évi július hó 28.-án kelt legfelsőbb elhatározása következtében az 1928. évi július hó 31.-ével a m. kir. kincstári jogügyi igazgatóság kivétellett és az igazságügyi miniszter fennhatósága alá helyeztetett. A kincstári jogügyi

igazgatóság az államkincstárt érintő jogügyek jogügyi képviselőinek ellátásával megbízott szerv és egyuttal valamennyi miniszterium központi jogi képviselője. A szabadságharc elnyomása után az osztrák kormány a kincstári jogügyek ellátására 1854-ig Pesten fennállott királyi ügyigazgatóságot /:Causarum Regalium Directoratus:/ továbbá a koronai, bányai- és kincstári uradalmakban létezett kincstári ügyészi /:Regio camarales fiscales, fisci advocati:/ állomásokat megszüntette és a teendőit a Pesten felállított pénzügyi ügyészségre ruházta, Erdélyre nézve ugyancsak külön jogügyi igazgatóság, Zágrábban pedig szintén külön pénzügyi ügyészség lett felállítva. A pesti pénzügyi ügyészséget később az osztrák kormány decentralizálta és Pesten, Pozsonyban, Sopronban, Kassán, Nagyváradon és Temesvárott szervezett önálló pénzügyi ügyészségeket.

Az alkotmányos élet visszaálltával a pénzügyminiszter 1867. október havában minden állami jószágigazgatóság mellé, külön ügyészséget szervezett, amiáltal a pénzügyi ügyészségek köréből az uradalmi ügyek ellátása /:bérhátrálékok behajtása, stb.:/ elesett, ami által a pénzügyi ügyészségek tehermentesítették. Az így tehermentesített pénzügyi ügyészségek 1869. évben összevonattak és ügykörük az ujonnan szervezett pesti jogügyi igazgatóságra ruháztatott, míg Horvát-Szlavonországban a zágrábi pénzügyigazgatóság mellett a külön jogügyi igazgatóság továbbra is fennmaradt.

A kir. kincstári jogügyi igazgatóság mint a kir. kincstár jogi képviselőjére hivatott szerv az 1870. évi július hó 25.-én kelt legfelsőbb elhatározás alapján kiadott a 16.791/1871. igazságügyminiszteri, majd pedig a 49.210/1883.P.M. számú rendelet alapján szerveztetett és a pénzügyminiszter felügyelete

alatt fejtette ki működését. Minthogy a kir. kincstár jogügyi igazgatóság az államnak kizárólag jogi működést kifejtő szerve, az 1928. július 28.-án kelt legfelsőbb elhatározás alapján kiadott 3530/1928.M.E.számú rendelet célszerűségi okokból a kincstári jogügyi igazgatóságot az igazságügyminiszter felügyelete alá helyezte.

Az 1930:XLI.t.-c. a családi ház építkezések előmozdítására alakult Országos Lakásépítési Hitelszövetkezetet az előbb említett törvény hatálya alá helyezi. A Szövetkezet közszolgálati alkalmazottaknak /:nyugdíjasok, özvegyek:/ valamint bármely foglalkozású más építtetők részére családirházak vagy az 1924:XII.t.-c. alapján létesült társasházak építésének céljára továbbá az Országos Falusi Kislakásépítési Szövetkezetnek az 1927:XIX.t.-cikkben meghatározott hitelek nyújtására kölcsönöket folyósít és az ebből eredő követeléseit alapján sorsolás alá eső kötvényeket bocsát ki.

A pénzügyminiszter a Szövetkezethez megbizottat nevez ki, aki a Szövetkezet üzletvitelére felügyel és a kibocsátott kötvényeket ellenőrző aláírásával látja el.

Az 1931:XXXIV.t.-c. felhatalmazza a Szövetkezetet, hogy kölcsönöket folyósíttathasson, a pénzügyminiszter által megállapított feltételek mellett ipartestületi székházakat terhelő kölcsönök rendezésére is.

Az Országos Falusi Kislakásépítési Szövetkezet az 1927:XIX.t.-c. értelmében alakult. Célja a földbirtok helyesebb megosztását szabályozó rendelkezések végrehajtása során kiosztott házhelyeken az építkezést megkönnyítő állami tevékenység lebonyolítása, megfelelő hitelek megújítása útján. A pénzügyminiszter a Szövetkezet ügyvitelében felügyeletet gyakorol.

Az államháztartás pénzügyeinek az 1924. évben bekövetkezett rendezése után, az állami költségvetés éveken át felesleggel zárult. Amíg ugyanis a mezőgazdasági konjunktúra tartott, a magas terményárak következtében az ország lakossága östermeléssel foglalkozó részének épp úgy mint az általa foglalkoztatott iparnak és kereskedelemnek aránylag magas volt a teherbíró és fizetőképessége. Ezt a prosperitást azonban megváltoztatta a világgazdasági helyzetnek fokozatos, legerőteljesebben 1931-ben bekövetkezett hanyatlása. A mezőgazdasági termények árának hanyatlása, általában pedig a termény értékesítés válsága az állami bevételeknél fokozottan éreztette hatását, ami viszont az államháztartási helyzet teljes felfordulásával fenyegetett. E rendkívüli nehéz helyzet rendkívüli intézkedéseket igényelt, amely intézkedésekre a kormány a gazdasági és hitelélet rendjének továbbá az államháztartás egyensúlyának biztosításáról szóló 1931:XXVI.t.-cikkben kapott törvényes felhatalmazást, amely törvényes felhatalmazás alapján, a miniszterium mindaddig, amíg azt a gazdasági és hitelélet rendjének megóvása szükségessé teszi, e célok elérése érdekében rendeltetl magánjogi és eljárási, úgyszintén a törvényhozás hatáskörébe tartozó egyéb rendelkezéseket is tehet. Azokban az esetekben, amelyekben a miniszterium a törvény felhatalmazása alapján olyan intézkedést szándékozik hozni, amely az alkotmány értelmében a törvényhozás hatáskörébe tartozik, a tervezett intézkedést az országgyűlés mindkét házából alakított bizottságnak /:33-as bizottság:/ előzetesen bejelenteni tartozik. Elkerülhetetlenül sürgős esetekben azonban az intézkedés előzetes bejelentés nélkül is életbe léptethető.

Az államháztartás egyensúlyának biztosítása végett a törvény utasítja a miniszteriumot, hogy egyrészt az állami

kiadások csökkentése, másrészt az állami bevételek fokozása érdekében, esetleg a közszolgáltatások törvényben megállapított mértékének felemelésével vagy új közszolgáltatások behozatalával tegyen meg mindent, ami szükséges, hogy az államháztartás egyensulya biztosítottassék. E törvényes felhatalmazás alapján az államháztartási helyzet rendezése iránt az intézkedések megtétettek, az 1931/32. évi költségvetésben megállapított kiadások csökkentettek. E kiadáscsökkentések során, valamint a következő évi költségvetések egybeállításánál azonban a kormány nem helyezkedett a deficit teljes kiküszöbölésének merev álláspontjára, hanem abból a helyes álláspontból indult ki, hogy az állami kiadások könyörtelen lefaragása a közgazdasági életben károsan érezteti hatását

A megfelelő takarékosági rendszabályok alkalmazása mellett ezért az államháztartás deficitje oly mérvvel csökkentetett, amely az államháztartás nagyobb megterhelése nélkül, hitelműveletnek útján volt kiküszöbölhető.

Közreműködött a pénzügyminiszterium azokban a munkálatokban, amelyek a mezőgazdasági termények áresése következtében, a mezőgazdaság megsegítésére, a termelés támogatására és az értékesítés előmozdítására szolgálnak. Az 1930:XXII.t.-cikkkel létesített alapot, jelenlegi elnevezése szerint /:13.500/ 1932.M.E.sz. rendelet:/ a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alapot a pénzügyminiszterium kezeli, az alap bevételeiről és kiadásairól a pénzügyminiszter a törvényhozásnak évenként a zárszámadással kapcsolatban jelentést tartozik tenni.

A gazdasági és hitelélet rendjének, továbbá az államháztartás egyensúlyának biztosításáról szóló 1931:XXVI.t.-c., illetve az 1932:VII.t.-c. felhatalmazása alapján, ipari munkálatoknak hitelnyújtás útján való termelésére és az ipar rend-

kivüli hitelszükségleteinek kielégítésére, valamint egyéb közcélú hitelműveletekben való közreműködésre Ipari Munkaszervező Hivatal névvel szövetkezet alakult.

Az Ipari Munkaszervező Intézet, valamint mezőgazdák, úgyszintén mezőgazdák valamely testülete vagy más gazdasági tényezők közcélú hitelműveleteiben való közreműködés céljából Hitelintézetek Szövetkezete névvel ugyancsak szövetkezet alakult. Ezen szövetkezetek alapszabályainak megállapításához és módosításához a pénzügyminiszter és a kereskedelmügyi illetve igazságügyminiszter jóváhagyása szükséges. /:2.200/1933.M.E.sz. rendelet:/

Az 1932/33. évi költségvetési törvény alapján a nyilvános betegápolási póttadó, amely részben a népjóléti és munkaügyi tárcánál, részben pedig a vallás- és közoktatásügyi tárcánál, a rokkantellátási adó, amely a népjóléti és munkaügyi tárcánál, valamint a gépjárművek közúti adója, amely a kereskedelmi tárcánál volt előirányozva, mint nagyrészt egyenesadókkal összefüggő bevétel, az ügykezelés egyszerűsítése szempontjából a pénzügyi tárca kezelésébe vétetett.

Az 1926:XXIII.t.-c., továbbá az 1932:XVI.t.-c., amely a kincstár és a Magyar Folyam- és Tengerhajózási r.t. között kötött szerződést iktatta törvénybe, a beszvénytársaság pénzügyei terén biztosítja a pénzügyminiszter befolyását.

Az 1934:X.t.-cikkkel létrehívott József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem keretében történt egyesítés folytán, az 1934/35. költségvetési évben megszűnt a pénzügyi tárcának a solmeczai bányamérnöki és erdőmérnöki főiskola felett gyakorolt fennhatósága.

A gazdatartozások rendezésével kapcsolatos hitelműveletekről szóló 1933:XXVII.t.-c. a gazdaadósságok kérdését pénzügyi

vonatkozásban a pénzügyminiszterre ruházta.

A védett birtokok felett a 16.200/1933.M.E.sz. rendelet értelmében közfelügyeletet ellátó helyi bizottságok főfelügyeletét a pénzügyminiszter bizottság útján gyakorolja. A bizottság elnevezése: "Védett birtokok főfelügyelote".

/:2.100/1934.P.M.sz./

Az iparügyi, valamint a kereskedelm- és közlekedésügyi miniszterről szóló 1935:VII.t. c. végrehajtása tárgyában kiadott 7.500/1935.M.E. számú rendelet értelmében 1935. augusztus 1-jétől kezdve az iparügyi miniszter jár el a pénzügyminiszternek a rendelet hatálybaléptekor az állami bányászatra és az állami bányászati kutatásra, a középfoku bányászati szakoktatásra és mindezen ügyekkel kapcsolatos hivatalokra, intézetekre, intézményekre, továbbá az állami érdekeltségű ipari /:iparszerű/ üzemekre, valamint az ipari munkaszervezés ellátásával foglalkozó intézmények iparügyi vonatkozású ügyeire fennálló ügykör tekintetében.

A pénzügyminiszterium jelenlegi ügybeosztása szerint az elnöki osztálytól eltekintve az egyes osztályok négy csoport szerint oszlanak meg. Az első csoportba tartoznak a költségvetési, - hitel- és közgazdasági ügyekkel foglalkozó osztályok, a második csoportba tartoznak az adó- és illetékügyekkel foglalkozó osztályok, a harmadik csoportba a jövedékekkel foglalkozó osztályok, míg a negyedik csoport a pénzügyi közigazgatással foglalkozó osztályokat foglalja magában.

Az 1936. február hó 26.-án életbeléptetett ügybeosztás szerint az egyes osztályok hatáskörébe a következő ügyek tartoznak:

Költségvetési, hitel és közgazdasági ügyek:

I/a.főosztály:

Állami költségvetés és zárszámadás.

Az évi és havi állami költségvetések előkészítése, tárgyalása és összeállítása; az állami vagyonnal, továbbá a pénz és értékekezeléssel kapcsolatos kérdések intézése; a vasuti, hajózási és légiforgalmi ügyek. Az évi és havi állami zárszámadásokra vonatkozó ügyek. Az állam, valamint a vármegyék, városok és községek közötti elszámolások lebonyolítása.

I/b.főosztály:

Vármegyei, városi és községi háztartási ügyek.

II.főosztály.

Illetményügyek.

A m.kir.Közp.Illetményhivatal személyzeti és dologi ügyei.

III.főosztály.

Nyugdíjügyek.

Az állami alkalmazottak betegség-és balesetbiztosítási ügyei, valamint öregségi és rokkantsági biztosítási ügyei. A hadirokkantak és egyéb hadigondozottak ügyei. A vagyontalan tisztviselők özvegyei és árvái felszegélyezésére szánt alap ügyei.

III/b.ügyosztály.

Az Országos Tisztviselői Betegségélyezési Alap és a Nyugdíjjárulékalap ügyei.

IV/a. főosztály.

Hitelügyek.

Államadósságok. Közhitelei ügyek. Városi és községi hitelügyek. Vizitársulatok kölcsön és előleg ügyei. Tisztviselői

kölcsön ügyek. A postatakarékpénztár üzleti ügyei. Pénzinté-
zeti ügyek. A Pénzintézeti Központ ügyei. Szövetkezetek
ügyei. Az ingó államvagyon kezelése.

IV/b. főosztály.

Doviza és valuta ügyek.

A Magyar Nemzeti Bank ügyei. Az Osztrák Magyar Bank és
a m.kir. Állami Jegyintézet felszámolásával kapcsolatos ügyek.
A pénzvörés valutáris ügyei. A külkereskedelemmel kapcsolatos
valutáris kérdések. A m.kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő
Hivatal ügyei. A vegyes döntőbiróságok működésével kapcsolatos
ügyek.

IV/c. főosztály.

Gazdatartozások rendezésével kapcsolatos ügyek.

V. főosztály.

A biztosító magánvállalatok állami felügyelote.

VI. főosztály.

Közgazdasági ügyek.

Iparfejlesztési és egyéb állami kedvezmények. A tria-
noni békeszerződés jóvátételi rendelkezéseivel kapcsolatos
ügyek. Az Ausztriával fennállott közösség megszűnéséből
folyó pénzügyi kérdések.

VII. főosztály.

Vagyonsváltás.

Adók és illetékek.

VIII/a. főosztály.

Egyenesadók kivételése a földadó kivételével.

VIII/b. fő osztály.

Egyenesadók behajtása és a közadók módjára behaj-
tandó köztartozások.

IX. főosztály.

IX/a./ ügyosztály: Böldadó.

IX/b./ ügyosztály: Állami földmérés.

IX/c./ ügyosztály: Állami térképészet.

X. főosztály.

Fogyasztási adók.

/:Szosz-, ásványolaj-, cukor-, sör-, gyujtószer-, szivarkahüvely- és szivarkapapír, izzólámpaadó, műsiradó:/
Égetett szeszesitalok nagyban való eladásának engedélyezése.
Mesterséges édesítőszernek állami egyedárusága. Lottó, lőpor és postajövedéki ügyek. A műszaki és a cukor gyári ellenőrzés személyzeti és szolgálati ügyei. A pénzügyi jövedéki büntető eljárásra vonatkozó elvi természetű ügyek.

XI. főosztály.

XI/a./ ügyosztály: Illetékek és díjak.

XI/b./ ügyosztály: Általános és fényüzési forgalmi adó ügyek.

Jövedékek:

XII. főosztály:

Vámügyek.

A kereskedelmi szerződésekkkel és a külkereskedelommal kapcsolatos ügyek. A határvámjövédék igazgatásának, valamint a m.kir. központi vámigazgatóság és a vámhivatalok személyzetének ügyei.

XIII. főosztály:

XIII/a./ ügyosztály: Dohányjövédéki ügyek.

XIII/b./ ügyosztály: Sójövédéki ügyek.

XIV. főosztály:

Pénzverés, fémek jelzése, beváltása és kémlelése. Műszaki ügyek. Állami javak. Állami nyomas és a Wekerle állami munkástelep ügyei.

XV. főosztály:

Italmérési ügyek.

Pénzügyi közigazgatás:

XVI. főosztály:

Pénzügyigazgatóságok, a m.kir. központi díj- és illetékkiszabási hivatal, a m.kir. adóhivatalok és a m.kir. központi állampénztár személyzeti és dologi ügyei.

A biztosítékokra és a bírói letétekre vonatkozó ügyek.

XVII. főosztály:

A pénzügyminiszteriumi számvevőség, valamint az utalványozási joggal felruházott pénzügyi hatóságok és hivatalok mellé rendelt számvevőségek személyzeti ügyei. Az állami számvitelre vonatkozó törvényes rendelkezésekből származó összes ügyek. Az államszámvitelteni államvizsga ügyei.

XVIII.főosztály:

Pénzügyőrség és a jövedéki birságalap ügyei.

XIX. főosztály:

A határőrség szervezeti, személyzeti, szolgálati és anyagi ellátási ügyei.